

Mange kilder små, gør en stor å.

Med en let omskrivning af det gamle mundheld er der lagt op til årets hovedtema, idet vi hovedsageligt skal beskæftige os med kilderne i Rold Skov. Dog skal vi også på en enkelt ”udensogns” tur, idet vores tidligere skovrider i Rold Skov, Uffe Laursen, har inviteret os til at besøge ham den 13. juni nede på hans nye distrikt ved Fussingø.

Under hensyntagen til, at vinteren 2009/10 blev den strengeste i mange år, og således heller ikke havde sluppet sit tag til årets første tur den 7. marts, var det flot, at der alligevel mødte 41 personer op på parkeringspladsen ved Tveden for at besøge Springkilden som den første af disse kilder. Selv turlederen havde på et tidspunkt tvivlet på, om det kunne lade sig gøre at gennemføre turen, men resultatet af disse overvejelser blev så, at vi valgte at korte lidt af på både tur og pris.

Som vi så ofte har gjort før, stopper Helge op ved den store læsserampe på højre side af vejen ned mod Springkilden. Her indleder han med at fortælle om en tur som TV Nord engang arrangerede, og hvor der mødte ikke mindre end 500 mennesker op. På et tidspunkt var der en af journalisterne, der spurgte, om det ikke var dårligt for skoven, at der gik så mange mennesker her. Et underligt spørgsmål, syntes Helge. Det var da TV Nord, der selv havde arrangeret turen, så jeg kunne da ikke gøre for det, siger han.

Da vi som oftest har nye deltagere med, fortæller Helge også lidt om ejerskabet af Rold Vesterskov, i hvilken vi jo befinder os lige nu. I dag ejes skoven af Lindenberg Gods A/S, men vi har forsket en del i hvem, der ejede denne del af Rold Skov i helt gamle dage, siger han. Det har været svært, men det *kan* have været herredsfogeden nede i Rold inden området senere blev købt af Willestrup Gods. Det er det ene af de to spørgsmål, som vi aldrig har fundet ud af. Det andet er, hvorfor egeskoven forsvandt her fra Rold Skov i 15-1600 tallet. Vi fortsætter ad den isglatte vej frem til krydset ved den vej, der går over til Aldalen. Her vil Helge fortælle om greveslægten Schimmelmänn og godset Lindenberg. I 1762 kom den første greve, Heinrich Carl Schimmelmänn, til Danmark som kongens skatmester. Han kom nede fra Pommern, hvor hans far var købmand. Han havde tjent en formue på at låne penge ud til at finansiere datidens krige mellem de tyske hertugdømmer, og da der ikke altid var rede penge til rådighed til at betale tilbage, blev han på et tidspunkt afregnet i form af det meget kostbare meissener-porcelæn, hvilket skulle vise sig at være meget mere værd end de penge, han havde haft til gode. Han flyttede herefter til fristaden Hamborg og købte godset Ahrensbürg.

Her i Danmark fik Heinrich Carl Schimmelmänn ikke bare rettet kongens finanser op. Han tjente også penge selv, og i København byggede han sig det palæ, der i dag hedder Odd Fellow Palæet. Formålet med at købe Lindenberg Gods, som han faktisk kun besøgte én gang, var, at komme til at eje mindst 2.500 tdr. hartkorn, som der den gang krævedes for at kunne blive lensgreve. Hans søn, Ernst Heinrich Schimmelmänn, fik også store poster her i riget. Han blev både finansminister, udenrigsminister og allerfinest gehejmestatsminister. Ernst Schimmelmänn besøgte heller ikke Lindenberg særligt meget, vistnok kun to gange. For at

forklare hvor meget de ejede, kan jeg sige, at det var så store områder, at de ejede ikke mindre end 14 kirker. Ernst Schimmelmänn var ubestridt Danmarks rigeste mand bortset fra kongen. Han blev 84 år, og til hans eftermæle hører, at han blev kaldt en sand bondeven, idet han ofte betalte deres gæld, hvilken ikke altid blev betalt tilbage. Han oprettede også ”De Schimmelmännske Skoler”, således at bøndernes børn kunne få noget lærdom, ligesom han sammen med sin hustru, Charlotte (født Schubart, red.), var en stor kunstmæcen, slutter Helge sin beretning om de første ’Schimmelmänner’ i Danmark.

Selvom vi står ved krydset over til Aldalen, skal vi dog ikke derover lige nu, men skal fortsætte ad vejen, der går direkte ned til Springkilden. Denne er et smukt syn, men i betragtning af den langvarige og til tider strenge frost, vi har haft i denne vinter, var det egentlig forbavsende at isformationerne omkring Springkilden ikke var større end de var. Sikkert fordi der har været perioder med tø ind imellem. Det var dog stadig et flot syn at se den springende kilde her midt i den hvide og frosne vinterskov.

Da alle var blevet mætte af det smukke syn fortalte Helge lidt om kilderne i al almindelighed. Vi har tre slags kilder i Danmark, indledte han. Vi har sumpkilder, det er f.eks. Kousbækken og Ravnkilde. Det er en stor mængde små kilder, der kommer op i et engområde, måske i hundredvis og for Kousbækkens vedkommende måske i tusindvis, og samler sig i et løb. Så har vi bassinkilder, hvor Store Blåkilde er noget helt specielt. Det er den eneste af de større kilder, der ligger syd for skoven og som ikke løber ud i Lindenberg Å, men løber i Villestrup Å. Og som den fineste slags har vi strømkilder. Det er dem, der kommer direkte ud af kalken, og blandt Rold Skovs kilder er der kun en eneste strømkilde og det er den største af dem alle sammen, og pudsigt nok kaldet Lille Blåkilde. Den giver 150 liter vand hvert sekund.

Tre slags – og så står I vel bare og venter på at spørgsmålet kommer: Og hvad så med Springkilder? Så må der også være en fjerde slags! Men det er der ikke. Springkilder findes ikke i Danmark. Vi har ikke en eneste. Man har en oppe i Dalarne i Sverige, hvor vandet springer direkte op af jorden. Denne her er ikke en springkilde selvom den hedder sådan. Det er en artesisk brønd, hvor vandet står under tryk, og det der presser vandet op, det er trykket af bakkerne, der består af kalk, som jo er en stenart. Man siger også kalksten, så uanset hvad et kendt medlem siger, så *er* kalk en stenart om end en porøs slags af arten.

Lige inde vi går videre nævner Helge også lige vadestedet over Lindenberg Å, og at det var her Adelshæren gik over under grevefejden i 1534 for at gå op og møde Skipper Clement i Danmarks sidste borgerkrig. Lidt længere fremme af vejen langs Lindenberg Å nævner Helge et andet vadested, hvor der lige overfor har ligget den gamle barfred eller høvdingeborg, Stubberuphus. Der er ikke så meget som en sten tilbage af den, men selve voldstedet er der stadig. Man ved uendelig lidt om det, men der går en krønike om at herremanden på Stubberuphus stjal en køn ung datter fra Hvarre Slot, som lå nede syd for Arden. Ellers ved man ikke så meget, men det har sikkert været en af de høvdingeborge som fandtes rundt omkring indtil dronning Margrethe 1. sørgede for at få dem nedlagt.

En deltager spørger om den navnkundige ’Jens Stovverup’ mon kan have sin oprindelse her fra Stubberuphus. Det kan sagtens være, svarer Helge, og der går jo mange historier om ham. Bl.a. om engang, han var til gudstjeneste i Gravlev Kirke. Han var blevet en gammel mand, og når man bliver gammel, så sker der jo det, at det ind imellem bliver lidt svært at holde på vandet. Han sad på første række lige neden under prædikestolen, og lige pludselig begyndte det at presse på og gamle Jens Stovverup vidste ikke rigtigt hvad han skulle gøre. Man kan jo ikke sådan bare forlade en kirke. Han tænkte så, når nu præsten går op på prædikestolen, så kan du liste dig ud imens. Så mens præsten går op på prædikestolen, så rejser Jens Stovverup sig op og lister sig ud. Men netop som han er på vej ud af kirken, så begynder præsten at messe: ”Du arme synder, hvor går du hen?” ”A ska` li` ud og pes, men a kommer snart igen”, svarede Jens.

Vi er nu kommet så langt, at den videre tur herefter går op gennem Aldalen. Selv om sneen

dækker det meste, gør Helge dog alligevel opmærksom på de mange sten, der ligger op ad skråningerne. Et rigtigt istidslandskab, siger han.

Han er dog også god for en historie mere om Jens Stovverup. Jeg tror, at TV kom til Danmark i 1954, siger han, og så kom der på et tidspunkt et meget fint program, der hed 'Kvit eller Dobbelt'.

Da serien var færdig, så fandt Volmer Sørensen ud af, at han kunne rejse land og rige rundt og opføre sådan et kvit eller dobbelt show, hvor man på det 6. spørgsmål kunne vinde 10.000 kr. De kom også til Skørping hvor panelet bestod af skovrideren, apotekerens frue, stationsforstanderen – og så Jens Stovverup. Efter det 4. spørgsmål sad der kun Jens Stovverup tilbage, og da Volmer Sørensen var en påholdende mand, som gerne ville redde sine 2.500 kr. fik han Jens overtalt til at tage det 5. spørgsmål også, hvilket han også klarede med bravur, og så havde han vundet 5.000 kr. Det var jo væsentligt for Volmer Sørensen at få Jens til at tage det 6. spørgsmål, for det var da klart, at det kunne han ikke klare. Jens sagde nej, men Volmer Sørensen blev ved og sagde: Jamen jeg vil godt hjælpe dig lidt på vej, det er et musikalsk spørgsmål. - A er spel`mand i Revvil, sagde Jens. A tår` det, a tår` det. Så sagde Volmer Sørensen. Ja, det er korrekt, det er et musikalsk spørgsmål, men du tror måske, at du skal gætte et stykke musik eller svare på navnet på en komponist, men sådan er det ikke, vi symboliserer ved hjælp af unge damer et stykke musik her på scenen.

Projektørerne kom på, tæppet gik til side og Skørping gik i chok. Aldrig havde man set noget lignende. Der på scenen stod der fire piger vendt mod publikum med bar overkrop, og lidt derfra stod der en mere med ryggen vendt mod publikum i det bare ingenting. Du har nu 60 sekunder til at svare, sagde Volmer Sørensen, der samtidig prøvede at stresse Jens ved at tælle ned. 4 sekunder før tid sagde Jens Stovverup: *"A hår det, a hår det. Det er den de spiller hver nøjorsdaw fra Wien – Radetzky-march"*. Hvordan kunne du dog gætte det?, sagde en fortvivlet Volmer Sørensen. *"Ja, det ved a et, sagde Jens, a kiggede bare på de fire der og så hende den å`en, og så fik a lige pludselig sån` en lyst"* - *"Trada-la-dada, trada-la-dada, trada-la-dada"*.

Det næste stop på turen gennem Aldalen sker oppe ved den lille sten, der er sat som et minde over adelshærens rute i 1534. Nogle mener, at Aldalen betyder Adelsdalen, fordi det var her igennem, at adelshæren gik mod nord for at møde Skipper Clement, siger Helge og fortsætter. Denne sten var sådan set gået i 'glemmebogen' gennem flere år. Jeg havde dog hørt om, at der engang havde stået en sten her inde i Rold Vesterskov til minde om adelshæren, og ville derfor gerne se den. Men jeg kunne ikke finde den og spurgte derfor stedets skovfoged, som godt nok også havde hørt om den, men han vidste heller ikke hvor den var. På Helges opfordring sendte han så sine skovløbere ud for at lede efter den, og endelig fandt de da også stenen. Den stod ikke hvor den står nu, men for at gøre den mere synlig blev den så flyttet herop på sin nuværende plads.

Helge fortsætter. Som sagt krydsede adelshæren åen nede ved Springkilden for at gå op og møde Skipper Clement og hans bondehær oppe ved Leere nord for Svenstrup. Og som så ofte fortalt, vandt Skipper Clement dette slag, idet han sagde til sine folk. "Gå efter hestene, så kan vi tage mændene senere". Der blev dog sendt en ny adelshær herop under ledelse af Johan Rantzau, og denne gang var det skipperen, som var taberen. Han måtte flygte men blev taget til fange, og to år senere, i 1536, blev han halshugget på Viborg landsting og kroppen derefter lagt på hjul og stejle.

Så det var barske tider, kan man vist roligt sige.

Efter en forholdsvis kort frokost, (der var ikke lige nogle egnede pladser til at sidde på her i sneen), går vi atter et stykke vej op gennem Aldalen. Her fortæller Helge igen om familien

Schimmelmänn, og herunder også om 'Jagtslottet', der lå her inde i Rold Vesterskov. Det blev bygget i 1875 som en gave til lensgrevinde Adelaide Caroline Schimmelmänn. (født von Lützerode, red.). De boede den gang nede på hovedgodset Ahrensburg. Lindenberg blev kun brugt i forbindelse med jagt. Det var bare en lille hytte på 'blot' 22 værelser, hvor alt var for stort, siger Helge. Det kom sig af, at lensgreven havde bedt en arkitekt i Hamborg om at tegne det, og det var således også tegnet i tysk stil. Han havde tegnet det i alen, men det var de lokale håndværkere ikke klar over, så de byggede det i meter i stedet for. Efter sigende brød lensgrevinden sig ikke om fødselsdagsgaven, selv om greven havde sørget for, at der blev fragtet tømmer hertil fra Pommern – endda rigtig pommersk fyr, som greven åbenbart mente, var bedre end det roldskovske tømmer. Jagtslottet var meget kønt, men desværre blev det revet ned for nogle år siden pga. hærværk. Det var synd, siger Helge.

Helge fortsætter nu med at fortælle om sin tid som direktør på Rold Storkro. Da jeg kom her til egnen i 1967, var det i høj grad de samme gæster, som kom i alle ferierne, og der var da altid ét ord, der gik igen og igen: Plejer. Der måtte ikke laves om på noget som helst, og det syntes jeg var træls. Jeg lavede derfor om på noget af det allerede i efterårsferien, men det skulle jeg aldrig have gjort, for hverken hotellets ejer eller gæsterne var tilfredse med det. Da vi så kom til julen, som jo var endnu mere traditionsbundet, tænkte jeg. Jeg må gøre et eller andet markant for at få lov til at lave om. Den gang var hele Rold Vesterskov indhegnet med at meget højt hegn, og det var virkelig en forseelse, hvis der var nogen, der gik herind. Så jeg tænkte, hvis jeg kan få lov til at tage gæsterne en tur med over i Rold Vesterskov, så de kan se Jagtslottet, så er min lykke gjort, og så vil 'plejer' være død for altid.

Jeg ringede derfor til den gamle lensgreve og spurgte om tilladelse, men det måtte jeg i *hvert fald* ikke. Jeg forklarede så, at jeg var kommet hertil som ung direktør, og havde haft store problemer, fordi jeg havde lavet om på traditionerne i efterårsferien. Den eneste måde jeg kan se, at jeg kan gøre det godt igen på, er at få lov til at gå ind i Rold Vesterskov. "Ja, ja, sagde lensgreven, når det ikke kan være anderledes, så må De jo gøre det, men kun den ene gang".

Helge fortsætter nu sin beretning med at fortælle om en lidt uheldig juletur med megen sne og hvor der var ikke mindre end 110 mennesker med. Jeg havde i forvejen set, at man kunne gå hele vejen rundt om Teglsø, men vejen blev smallere og smallere og sneen højere og højere. Det var ikke godt, og til sidst kom det ubehagelige øjeblik, hvor jeg måtte have kortet frem. Den angivne vej var der bare ikke i virkeligheden. Da var det, at en af gæsterne sagde til Helge: "Qvistorff, jeg vil lige sige til Dem, at jeg er oberst i hæren, og jeg har et udtryk, jeg altid bruger overfor mine konstabler. Hvis der er forskel på kortet og terrænet, så er det altid terrænet, der gælder".

Det endte med at vi kom ud til landevejen to km. fra bilerne, og da det var hundekoldt måtte jeg bede nogle af mændene om at løbe ned og hente deres biler og køre tilbage og hente deres damer. Ja, sådan gik denne minderige tur, der endte med at Helge måtte give champagne til hele holdet om aftenen.

Som sagt, så var hele Rold Vesterskov indhegnet med totalt forbud om at gå herind, fortsætter Helge. Men så kom stormen i 1981, hvor store dele af hegnet væltede, og da naturfredningsforeningen hele tiden gerne ville have haft skoven åbnet, lavede man den salomoniske løsning, at man måtte gå ind i skoven ad de to nordligste låger. Man mente, at hvis der var nogle, der ville ned til det allerhelligste, kilderne som findes helt nede i den sydligste del lige før Rold-Haverslevvejen, så ville det ikke være mennesker, som ødelagde noget i skoven. Det har da også vist sig, at der ikke kommer så mange derned, og at det heller ikke er blevet et problem, slutter Helge sine fortællinger for denne gang.

Der var nu blot tilbage at vandre det forholdsvis korte stykke vej ud til landevejen. Som følge af det tvivlsomme vejr havde vi ikke været så mange som vanligt. Men – lige nøjagtigt på denne dag kom vi til at færdes i et smukt vinterlandskab, og de der var med havde haft en dejlig tur.

Tur 2.

Turen til Skindbjerglund, Blåhøl og Volsted Plantage den 18. april blev på én gang, ikke bare en særdeles dejlig, men også en spændende og anderledes tur. En tur som mange af turens 64 deltagere da også gav udtryk for, at de aldrig ville have kunnet gået på egen hånd.

Mødestedet var fastsat til at være i Skindbjerglund, men ikke hvor vi plejer at parkere i kanten af skoven, idet vi havde fået lov til at holde på gårdspladsen nede på den ejendom i bunden af Skindbjerglundvej, som statsskoven købte for få år siden, og som netop er blevet solgt videre sammen med bare et lille stykke jord.

Også starten blev anderledes, idet beboerne på nabogården syntes, at vi skulle gå ind gennem gårdens lade og videre derfra gennem en hestefold, der rækker lige ned til en de små broer, der er hen over Lindenberg Å. Imidlertid skal vi dog ikke over broen i første omgang. Vi skal derimod bevæge os cirka 500 m. modstrøms hen til en af områdets perler, nemlig kilden, som virkelig bærer sit navn med rette - Blåhøl.

Her indleder Helge med at sige. Der er ikke så mange, der kender Blåhøl. Det er jo ikke så let at komme herved, men vi gik jo en let vej i dag, fordi vi havde fået lov til det. Så derfor er det, at ikke ret mange kender Blåhøl, men som I kan se, har den virkelig et blå skær. Dem, der har været her med Rold Skovs Venner mange gange, de ved jo godt hvorfor den er blå, men til de, der er med for første gang, vil jeg lige sige, at årsagen er, at vand *er* blå. Det har ikke noget at gøre med at himlen er blå, men hvis vand er fuldstændig næringsfattigt, dvs. at der ikke er alger i vandet, så *er* vand blå, og det kender I også godt. Når I ser isbjerge på Grønland, så er de blå, og det *er* fordi, at vand er blå.

Jeg skrev engang en lille bog om Rold Skovs kilder, som jeg har taget med i dag. Jeg vidste ikke rigtigt hvad jeg skulle fortælle om Blåhøl, og så tænkte jeg. Der er ham der forfatteren, mon han har skrevet noget om det? Når man har skrevet så mange bøger, som jeg har, så kan man ikke huske, hvad man har skrevet. Og jeg blev overrasket, for der er faktisk to gode historier om Blåhøl, så dem vil jeg læse op for jer.

Helge læser nu om hvordan man overhovedet kommer ned til Blåhøl, og fortsætter så: *"Men hvad særligt er der så ved Blåhøl? Nå, der er såmænd ikke noget særligt ved den, hvis det da ikke lige var, at den ikke bare er Danmarks mest vandrige kilde men den mest vandrige i hele Nordeuropa. Det vil altså sige, såfremt lille Blåkilde ikke på det givne tidspunkt er den største - og det kan meget vel være, for begge giver omkring 150 liter vand i sekundet. Det varierer imidlertid hvilken af dem, der er størst."*

Blåhøl - "det blå hul" - er en typisk bassinkilde, og når man kommer gående oppe på ådalens bakkeskråning og pludselig ser den ligge som en blindtarm til Lindenberg Å, så er den meget stor - og blå er den også. Ikke at sammenligne med Store Blåkilde, for ingen anden kilde kan sammenlignes med Store Blåkilde. Så blå er kun den. Men Blåhøl har også et klart, blåligt skær. Den er heller ikke nær så dyb som Store Blåkilde - vel blot en halv til en meter dyb. Men i omkreds er de omtrent lige store."

Som den næste historie læser Helge nu om Jens Andersen, der i sin barndom boede overfor Blåhøl og havde fisket her ved åen gennem 60 år. Om hvordan åen frøs til i de strenge vintre under krigen, hvorimod Blåhøl aldrig gjorde det. En dag, Jens som dreng var ude at fiske, så han en fin lille sivsko komme drivende ned af åen, hvilket der også gjorde den næste dag. Jens havde fået dem begge reddet i land og havde taget dem med hjem og fået dem tørret på komfuret. Han syntes, at de var så pæne, at han ville have dem stående til pynt. Men nu lader vi Jens selv fortælle: *"Men glæden var kort, det rygtedes nemlig, at en gammel kone fra Støvring, havde været på besøg*

på Skørping Holme. Da hun ud på natten skulle hjem og ville gå over spangen på åen, var hun faldet i vandet og druknet. Så kunne man jo nok regne ud, at sivskoene var hendes, og så var de ikke så pyntelige mere og kom snart ud af huset!”

Betingelsen for at der findes sådan noget som det her, slutter Helge, det er jo, at to ting skal opfyldes. Den ene, at der er kridt og den anden, at der er bakkemassiver. Det er bakkerne, der tynger ned på kridtet, som har optaget vand, og så presses vandet op i form af et kildevæld af bakkemassivernes tryk.

Den videre tur går nu atter tilbage langs åen, men denne gang skal vi over spangen, således at vi kan fortsætte langs bredden på åens modsatte side. Efter en tids vandring mod nordøst går vi op over engen indtil vi når frem til en ejendom, der ligger dels oppe på, og dels neden for foden af bakken på den østre side af Volsted Skolevej. Her bor en forretningsmand fra Støvring, og da vi var ude at gå prøvetur fortalte han, at det havde taget ham otte år at få lov til at bygge det nye flotte hus oppe på bakken.

Af hensyn til nye deltagere fortæller Helge lidt om Lindenberg Å. At den pudsigt nok starter i det samme kildevæld på en bakke ved Nysum syd for Rold Skov. Noget af vandet løber mod nord og bliver til Lindenberg Å og noget løber mod syd og bliver til Simested Å. (Det er lige præcis 20 år siden at Rold Skovs Venner overværede dette fænomen i april måned 1990).

Helge slutter med at sige, at Lindenberg Å er ca. 40 km lang og at dambrugeren lidt længere fremme har fortalt, at den bliver skåret for grøde seks gange om året. - Fire gange medstrøms og to gange opstrøms. (Eller også var det omvendt).

Det er ikke altid vores kære turleder har folket med sig, men må lide nederlag. Thi pludselig 'skamrosen' han fmd. og siger. Det er ikke ofte, at jeg roser vores formand. Det er heller ikke ofte, der er grund til det. (Der høres her en protestmumlén). Du har ikke folket bag dig, siger fmd. - Nej, det har han ikke, lyder det fra forsamlingen. - Men for engangs skyld, så skal han roses, fortsætter Helge. Fordi – egenmægtigt så gik han forleden dag den tur, vi skal gå i dag, og gik ind til samtlige lodsejere og snakkede med dem – langt og længe – og spurgte om vi måtte gå turen. Så vi går ikke nogen steder i dag, hvor vi ikke har fået lov at gå. Det var mange lodsejere, han var inde at besøge, så det blev en lang dag. Så han har gjort det godt, tak ska' du ha', slutter Helge. - Jamen, så vil jeg også være flink, replicerer fmd. Jeg var ikke ene om den tur.

Et ganske kort stykke vej nordøst for den gamle del af den ejendom, hvor vi endnu befinder os, findes der en kilde som dog desværre er skrumpet meget ind i den sidste tid. Da vi var ude at gå prøveturen, fortalte ejeren, at indtil for to år siden var den lige så flot som Blåhøl. Den var fuldstændig klar, men selvfølgelig ikke så nær stor i omfang.

Turens næste etape går endnu engang mod nordøst, og snart efter når vi frem til Trindbækhus, hvor ejeren lever af at drive dambrug. Helge beder fmd. fortælle lidt om mødet med de respektive lodsejere da vi gik den omtalte prøvetur, og det måtte han så gøre. Det pudsige var, at de alle kom os i møde, men man forstår jo også godt, at når man ser to mand komme gående målbevidst nede i engen, og så endda med papirer i hånden, ja, så kan man ikke andet end tænke: Hvad skal der nu ske, og hvad kommer det til at koste? Og så var det bare os, der var ude i fredeligt ærinde. Så vi fik en god snak med alle. F.eks. fortalte ejeren, at de her på dambruget producerer yngel til landets andre dambrug. De har omkring 3.000 moderfisk, som producerer ikke mindre end 10.000.000 æg om året.

Også Trindbækhus har en kilde ikke så langt fra ejendommen, men i modsætning til den sidst omtalte kilde, giver denne masser af vand. De er begge bassinkilder, og selvom de naturligvis ikke kan hamle op med hverken Blåhøl eller Store Blåkilde, så er sammenligningen alligevel ikke så fjern endda. Helge slutter med at fortælle om skovens andre kilder, og så vil vi gå op i Volsted Plantage, siger han, hvorpå den fortsatte tur går op gennem en ret stejl slugt. Her oppe finder vi snart efter en dejlig plads med både sol og ikke mindst læ for den skarpe vind. Var der andet at gøre, end at benytte dette sted til frokostpause?

Den pågældende slugt ender oppe i en øst - vestgående skovvej, hvor vi skal dreje til venstre hen mod Klavsbjergvej. Efter en kort vandring stopper Helge atter op for at fortælle om skovenes udvikling helt tilbage fra den tid hvor mennesker begyndte at bosætte sig i Danmark for omkring 6.400 år siden. Der var dog ikke nogen særlig stor påvirkning i stenalderen, hvor man bare ryddede nogle små marker, og når de så ikke mere gav noget udbytte, flyttede man bare til et andet sted. Og når korn går væk, så går lyngen ind, netop fordi lyng godt kan lide sådan en næringsfattig jord. Men hvis lyng ikke 'mishandles' ved f.eks. at blive slået eller bidt ned af får, så klarer den sig kun i 25-40 år, hvorpå skoven atter vandrer ind.

Sådan var det faktisk helt op til 15-1600 tallet, hvor man virkelig ryddede skov i Danmark, og hele den vestlige del af Jylland blev en eneste stor hede. Man fandt dog efterhånden ud af, at man måtte plante skov i Danmark igen. Ikke mindst for at kunne have træ til flåden. I midten af 1700 tallet begyndte man derfor at opdyrke den jyske hede med assistance af de såkaldte kartoffeltyskere. Det var ikke kartoffeldyrkere men vinbønder, der begyndte at brække heden. De havde fårehold, men plantede også træer. Man havde allerede gjort de første forsøg vest for Haderslev omkring 1720, og i 1726 begyndte man så at lave klitplantager som værn mod sandflugten. Man siger normalt, at hedeboenderne var fattige mennesker, men H.C. Andersen fortæller faktisk noget andet i et sjældent sunget vers i sangen 'Jylland mellem tvende Have', som er skrevet mens han boede på 'Nørre Vosborg', som ligger helt ude i det vestlige Jylland, siger Helge. En af de første klitplantager i Nordjylland var Skagen Klitplantage. Der er jo en god historie der oppe fra, men den vil jeg først fortælle jer senere, slutter Helge, og fortsætter så turen hen til det sted hvor Klavsbjergvej drejer mod syd.

Det er blevet til ikke mindre end 1.200 km² plantage i Danmark, siger Helge. Rold Skov er 80 km² stor, så det er et stort område. På et tidspunkt var det fint for velhavende københavnere at købe jord i Jylland og lave en lille plantage, så der er masser af dem. Man startede med at plante bjergfyr, contortafyr og skovfyr og senere også graner, og i dag kan vi jo se, at det gik utroligt godt.. Nu er man så gået over til at plante løvtræer, og vi kan jo også se her i Volsted Plantage, at det kan lade sig gøre. Volsted Plantage ejes i dag af Jørgen Bladt. Et meget sympatisk menneske, som ringede til Per og jeg, da vi var ude at gå prøveturen, og sagde: *Jeg har husket, at I skal ud at gå på søndag, og jeg vil ønske jer en rigtig god tur alle sammen.* Nu er det efterhånden sådan, at hvis man tager ud til plantagerne, så er det ikke så meget gran- og fyrretræer længere, men løvskov. Så det er et spørgsmål, om selve ordet plantage, der kommer fra Frankrig, om det egentlig har nogen berettigelse så meget længere.

Som sagt, så plantede man meget tidligt her i Nordjylland 'Skagen gamle plantage', fortsætter Helge. Det var fordi herredsfogeden i Skagen var meget skovinteresseret. Hans navn var Ole Christian Lund, og han boede på det, der i dag er skovridergård, hvilken også engang ejedes af maleren P.S. Krøyer. Det var Ole Chr. Lund, som byggede huset, og det siges, at de meget flotte gulvplanker skulle komme fra Skagen gamle kirke da den blev revet ned.

Det var sådan den gang, at der var mange forlis langs kysten oppe ved Skagen. På et enkelt år kunne der være 25 skibe,

der forliste, og der har været år, hvor der var betydeligt flere. Hvis et skib strandede ved Skagen var det sådan, at hvis det skete om vinteren, så boede besætningen i Skagen vinteren over, indtil det mildnede i vejret, og de kunne komme hjem til det land hvor de kom fra. En vinter strandede der et amerikansk skib, hvor kaptajnen flyttede ind til Ole Christian Lund. Lund kunne godt lide at tage en tår for tørsten og det kunne kaptajnen også, så de hyggede sig gevaldigt. Da foråret kom, sagde kaptajnen til Lund, at nu ville han betale for opholdet, men Lund ville ikke have så meget som en øre. Vi har haft det så hyggeligt sammen, så du skal ikke betale noget som helst. Jo, sagde kaptajnen. Nej, sagde Lund, og sådan blev de ved indtil

kaptajnen sagde, jamen, hvis jeg ikke må betale, så vil jeg sende dig en gave. Hvad skal jeg sende dig? Du kan sende mig en negerslave, lød svaret.

Der gik 1½ år, så ankrede der et amerikansk skib op ved Skagen gamle fyr, hvorfra man satte en båd i vandet. Heri sad der en neger med et skilt på brystet, hvor der stod, at han skulle afleveres til Ole Chr. Lund. På den måde fik Lund sin negertjener, eller -slave, men det ville Lund ikke have at man kaldte ham, så man kaldte ham ”Byfogedens sorte tjener”.

Negerslaven var med til at tilplante Skagen gamle plantage, som jo i dag er meget, meget flot og som næsten ikke bærer præg af plantage, men af skov. Nu siger I måske, at den historie tror vi ikke på. Men så vil jeg anbefale jer at gå ud på Skagen gamle kirkegård, for der finder I Ole Chr. Lunds gravsted og lige ved siden af finder I gravstedet hvor hans tjener Jan Leton fra Dansk Vestindien ligger begravet.

Man mener, fortsætter Helge efter en lille pause, at plantningsselskabet vedrørende Volsted Plantage blev stiftet den 12. juni 1906. Det var ofte således, at Det Danske Hedeselskab tilbød bønderne at omdanne halvdelen af deres heder til mark, mod at få den anden halvdel stillet til rådighed for at plante skov. Så derved kom hedeselskabet til at lave alle disse plantager rundt omkring. Direktøren for hedeselskabet, Enrico Dalgas, udtalte jo efter krigen i 1864: ”Hvad udad tabes, skal indad vindes”, siger Helge, men fortsætter straks: Hvis nogen af jer siger, det passer ikke, det var digteren H.P. Holst, så er det fuldstændig rigtigt. Man siger dog gerne, at det var Dalgas, der først udtalte disse ord, men det passer altså ikke.

Så er der en meget rørende historie om skovrider Hvass, men den vil jeg fortælle ovre på den anden side af åen, hvor jeg håber, vi kan se landstedet, der ligger her oppe skoven. Et meget smukt stråtekt hus, som entreprenør Berg Bach engang ejede, men som i dag tilhører Jørgen Bladt.

Vi går derfor nok engang ned forbi Trindbakhushus, men vi fortsætter denne gang ned omkring dammene, hvor nogle kæmpestore ørreder suser rundt i vandet mens vi passerer forbi. Var det mon fodringstid? Også her ved dambruget findes der en spang over Lindenberg Å. Den er dog ikke så solid som den første, hvorfor vi lader blot to personer passere den ad gangen. Vi vil jo nødtigt have at vore deltagere ender nede i åen. Som en følge af at rækken derved bliver lang, og fordi vi atter må passere en lille bro, varer det nu lidt, inden alle igen er samlede hvor vi kan se over til det af Helge omtalte landsted. Og selvfølgelig skal vi da her have historien om engang Jens Hvass og Fru Gitten var på besøg i dette hus. Den lyder som følger:

Da Jens Hvass og Fru Gitten skulle køre hjem efter natmaden regnede det, så det stod ned i tove. Mens Jens Hvass kørte hen ad vejen så han, at der gik en gammel kone ude i vejkanten. Og for en gangs skyld var han sød og rar, stoppede bilen, rullede vinduet lidt ned og sagde: ”Frue, hvis De skal samme vej som vi, så er De velkommen til at sidde ind bagved”. Den gamle kone blev glad og satte sig ind bagved, og da de havde kørt et stykke, så vendte Jens Hvass sig om mod hende og sagde: ”Sig mig engang, er De overhovedet klar over, hvem De er kommet op at køre med?”, hvortil konen svarede: ”Nej, det ved a `et”. Skovrideren sagde så: ”Det er kongelig skovrider Jens Hvass”, hvortil konen igen sagde: ”Ja, og a hedder Anine, og a er kokekone, og a har serveret for dronningen”.

Dette var så Helges sidste historie for denne gang. Der er nu blot tilbage at følge åen et kort stykke vej imod strømmen, indtil vi møder den kløft ved Skindbjerglund, der fører lige op til de to naboejendomme, hvorfra vi har haft vort udgangspunkt. Det havde været en fantastisk dejlig og spændende tur, hvor vi kun havde mødt stor velvilje overalt. Så tak til alle, både til alle jer, som gav os lov og til jer, der var med.

Tur 3.

Som et oplagt led i vore kildeture, skulle Rold Skovs Venner for første gang prøve at benytte den nye vandrerute rundt om Gravlev Sø. Trods et regnfuldt vejr, der fra morgenstunden dog

heldigvis var slået over til kun at være ret så diset, mødte der alligevel 68 deltagere op på den nye parkeringsplads nede i bunden af Rebild-hulvejen.

Da vi har valgt at følge solens gang rundt, kommer vi hurtigt frem til den nye bro, der er lavet over Lindemborg Å, men fortsætter straks herfra hen mod Egebæk Kilde. Inden vi når så langt stopper Helge dog lige op for at fortælle lidt om forholdene her i ådalen, herunder at stien danner grundlag for, at vi i sandhed kan kalde dagens tur en kildetur. Grundlaget for alle disse kilder er kalken, siger han, og fortsætter så med at fortælle hvorledes de høje bakker på begge sider af ådalen presser vandet op. Han fortæller ligeledes om hvordan kalken er blevet dannet og at der engang i urtiden skete en forkastning nede i undergrunden, som medførte en niveauforskel på hele 65 meter. Og da sidste istid sluttede for ca. 11.000 år siden fossede vandet fra gletsjerporten, som man mener, stod oppe ved Aalborg, denne vej ned og udhulede dalen yderligere til stort set det niveau, vi kender i dag. Helge fortæller også om hvorledes Hedeselskabet sidst i 1890'erne besluttede, at åen skulle rettes ud og at Gravlev Sø skulle drænes bort. Men nøjagtigt 100 år senere lavede man så et naturgenopretningsprojekt og reablerede søen, hvilket var strålende gjort, slutter Helge sin gennemgang af forholdene her i Gravlev Ådal.

Det er utroligt hvad man ofte finder, når man leder efter noget andet, hvilket også er sket for Helge. Han fandt nemlig en historie om Røde Christian fra Oplev, som meget vel kan være sket ved det lille vandløb, som vi netop nu står ved. Vi er tilbage i 1800 tallet, og det mest navnkundige kildemarked, vi havde i Danmark den gang, var det der fandt sted ved Gammel Skørping Kirke. Folk valfartede da Sct. Hans nat til Hellig Kors Kilde for at blive overhældt af vandet fra kilden, der var helsebringende. Røde Christian havde en syg datter hvorfor han sammen med sin gode ven tog over til Hellig Kors Kilde. Men der var ikke kun kildemarked, der var også fest med brændevin og kaffepuncher.

Da de gik hjem gennem skoven, efter at have været på kildemarkedet for at hente noget vand til datteren, blev de utroligt tørstige. Måske fordi de havde drukket for meget brændevin. Så hvad var der at gøre? Ja, det nemmeste var jo at tømme flasken med kildevandet. Men det gik jo ikke at komme hjem uden at have noget vand med, tænkte de, så i deres snarrådighed fyldte den flasken med vand fra bækken, som altså godt kan have været den her. Den unge pige fik vandet, og tænk, hun kom sig fordi både hun og hendes mor troede fuldt og fast på, at vandet fra Hellig Kors Kilde var helsebringende, slutter Helge.

På den videre tur mod Egebæk Kilde kommer vi igennem Hvolbjerg, der blot består af en lille samling huse. Helge peger på et af husene, hvor der engang boede en mand ved navn William Blicher. Han var den sidste rigtige krybskytte, vi har haft på egnen, og han gjorde ikke noget for at skjule det, men var nærmest lidt stolt af det, siger Helge. Blicher kunne godt lide at drille øvrigheden. Hans bror, Emil, (som lignede William til forveksling), var skovløber og en dag havde Jens Hvass sagt til Emil Blicher, at landbetjenten ville komme næste morgen, og at de skulle mødes nede ved Kovrsbækken for at prøve at fange den krybskytte, som huserede her. Blicher kom og snakkede med landbetjenten, der allerede stod og ventede, hvorpå de gik af sted, men det var først langt hen på dagen, at landbetjenten fandt ud af, at den Blicher, han gik sammen med var krybskytten og ikke broderen.

Blichers kone var meget dygtig til at lave mad, og i min tid som hotelmand har jeg haft hende som kokekone på Rebild Park, fortsætter Helge. Og familien *er* i familie med Steen Steensen Blicher. Ja, og det er du også, siger en formastelig stemme. Det er jeg faktisk, svarer Helge, og er lige ved at tabe tråden til stor moro for selskabet, men fortsætter så. Da jeg var på Rold Storkro, havde vi en jul og nytår besøg af Poul Reichardt og hans hustru og to børn. De andre

gæster var faktisk ikke så glade for ham, fordi han holdt sig meget for sig selv. Årsagen var, at hans kone var meget syg, og hun døde da også ikke så længe efter. Men hver eftermiddag gik Poul Reichardt over på et lille traktørsted, der i 1960'erne lå ovre ved Thingbæk og fik en øl sammen med William Blicher for at lære hvordan man taler himmerlandsk. Der var mange af gæsterne på Rold Storkro, der syntes, at det var aldeles upassende, at en kongelig skuespil-ler gik ned og drak øl sammen med en krybskytte. (De var nok sure! red.).

Ved næste stop var vi endelig kommet frem til Egebæk Kilde. Troede vi. Det viste sig senere, at denne dam var etableret af en privat lodsejer, således at den rigtige kilde med tilhørende mølledam lå lidt længere fremme. Dette ændrer dog ikke på, hvad Helge har at berette, hvilket han gør ud fra en bog om kilder, skrevet af en ret så kendt forfatter her i Rold Skov. Bl.a. at der kommer ikke mindre end 29 væld op af jorden ganske tæt ved hinanden, således at de samlet danner et stort bassin, hvorfra der følgerlig løber en ret kraftig strøm ned i Lindensborg Å. Helge fortæller også, at der engang har været en vandmølle her på stedet, og at navnet Egebæk sandsynligvis kommer af, at der har stået en række egetræer langs med afløbet fra mølledammen. Ud over at drive mølleri var her også et lille elværk, idet der i den ene ende af møllehuset var installeret en turbine, der leverede strøm til både Gravlev og Oplev.

Sluttelig hører vi en historie om at mølleren, Johan Godlieb Martens, en dag fik sig en slem forskrækkelse. Vi citerer: ”Han var i gang med at hejse kornsække op på loftet og havde til det brug en rebbløkke, som blev sat om snøvsen på sækken. Løkken strammede selv til, når han trak i rebet. Ved den lejlighed kiggede han heldigvis ned gennem lugen, inden han trak i rebet. Der stod Fattig-Niels, som man vist godt kan kalde lidt af en særling. Han stod grinende med løkken om halsen!”.

Efter denne historie, som jo virkelig kunne have endt tragisk, går vi de få skridt gennem en fårefold frem til den rigtige kilde. Her får vi lige en snak med den pågældende lodsejer. Han var endda så flink at afbryde strømmen, så vi kunne komme lettere ud under hegnet og vores tur dermed fortsætte hen til Gravlev by. Her stopper vi lige neden for Gravlev Kirke, hvorfra der er en fin udsigt over til bl.a. Bundgaarden, som er den gård, der har givet navn til billedhuggeren Anders Bundgaard. Han hed faktisk Anders Christensen (Jensen, red.), men da han var plejebarn ovre på Bundgaarden, antog han navnet Bundgaard.

Den bakke, der ligger bagved hedder Sibjerg og vejen, der går ned til Bundgaarden hedder Simond, siger Helge. Engang hvor den gamle kromand på Rebildhus, Frimuth Engelst, sad sammen med Peter Ørnebjerg, der boede i Ørnebjergs huset helt oppe på toppen, talte Peter Ørnebjerg om Simond. At bakken hed Sibjerg, vidste Frimuth godt, men han havde aldrig hørt ordet Simond, hvorfor han sagde til Peter. Hvorfor siger du Simond? Jamen, det betyder da sømundingen og Sibjerg, det betyder søbjerget, svarede Peter Ørnebjerg. Det er altså ord, der går tilbage til da sønen stod meget højere end i dag.

De bøge, der er lige midt i det åbne land mellem Ørnebjerg og Nørreskov er et besøg værd, fortsætter Helge. Tidligere skovrider Preben Møller sagde engang til mig, at det var de mest mærkelige bøgetræer i hele Danmark. Hvis I går derop og ser dem, så vil I se, at de står med stammen helt ude mod vest, mens kronen så læner sig ind over skråningen uden på noget sted at røre ved jorden. Det er utroligt, at det kan lade sig gøre når man tænker på den enorme vægt, som kronen har på så store træer.

Om lidt kommer vi forbi et meget faldefærdigt hus, slutter Helge. Det var der Danny Druehyld boede da hun kom hertil. Hun var jo gift med en professor ved Københavns universitet, men dette miljø gad hun ikke, hvorfor hun tog sin datter med sig og flyttede her over og boede så i starten i dette gamle hus. Og ganske rigtigt, på den videre tur passerer vi snart efter et hus, der ikke bare er faldefærdigt men snarere er en ruin.

Herfra er der ikke særlig langt hen til den bro, der fra Egelund går over åen til Lille Blåkilde.

Vi har gjort det før, og vi gør det også i dag – holder frokostpause her. Det er nemlig herligt at sidde med benene ud over kanten og se åen glide langsomt forbi. Ja, faktisk er det en sand lise for både legeme og sjæl.

Ovre ved Lille Blåkilde nævner Helge lige de forskellige typer af kilder, sump-, bassin- og strømkilder, hvoraf Lille Blåkilde er den allerfineste af slagsen. Der er en særlig flora i kilderne, som visner om sommeren, men kommer I her en decemberdag, så er der fuldstændigt lysegrønt i kildebækken, fortsætter han. Så er der en hel del istidsrelikter af insekter, biller, vårfluer og myg, som kun findes ved gletsjere og så her, hvor de har været siden istiden fordi vandet altid er 7 grader varmt.

Helge vender sig nu mod huset ovre på åens modsatte side, der i dag ejes af den Erik Eriksen og frue, som har Top Karen og Roldhøj i Rebild. Oprindeligt var det bare et almindeligt hvidt himmerlandshus med stråtag, mens det i dag er sat meget flot i stand. I gamle dage kaldtes det "Lusitania" fordi malkepigerne fra Buderupholm gods boede her, og der var så mange lus. Lusitania var i virkeligheden et stort skib, som sejlede mellem Liverpool og New York med bl.a. mange emigranter. Men i 1915 gav tyskerne det en torpedo, som bevirkede, at det sank lige syd for Irland. Der døde 1.200 mennesker. Deriblandt var der en del amerikanere, hvilket medførte, at Amerika gik ind i 1. verdenskrig. Jeg har selv haft en dejlig oplevelse med Lusitania. Jeg var engang nede i byen Kinsale i Sydirland, hvorfra fiskerne gik ud og reddede mange af de ombordværende. Når man kom ned på pubberne så man billeder af både Lusitania og redningen. En aften på en meget stor pub kom der lige pludselig en ung mand og begyndte at spille violin og synge irske sange, så kom der en mere, og så kom der en mere, og lige pludselig vil jeg tro, at der var 15 eller 20 af dem. Til slut kom der en lille pige på cirka 14 eller 15 år med sin violinkasse, så jeg tænkte, at hun nok skulle være nede bagved. Men hun tog sit nodestativ frem og stillede sig foran, og så begyndte hun ellers at dirigere alle de andre og også selv spille violin. Så hun var åbenbart den bedste af dem alle sammen.

I forbindelse med Helges fortælling omtaler fmd., at der i den nærliggende by, Cobh, findes et spændende museum hvor bl.a. Lusitanias forlis er nøje beskrevet. Det var meget tragisk, for årsagen til at der var så mange mennesker, der forlod Irland var, at der var stor fattigdom, bl.a. fordi kartoffelhøsten tidligere havde slået fejl tre år i træk. Det medførte, at der i årene 1848 til 1950 udvandrede næsten 6 millioner mennesker fra Irland, og 2,5 millioner af disse forlod landet via netop Cobh. Jeg kan kun anbefale, at se dette museum, hvis I skulle komme på de kanter, slutter fmd.

Den fortsatte tur går nu i ét stræk frem til den næste kilde. Vi går således gennem den nord-vestlige del af Nørreskov, som er meget rig på oldtidsminder og som bærer navnet Ottilielund. Herpå følger vi foden af den bakke, som Helge tidligere på dagen omtalte med de specielle bøgetræer. Vi passerer Bundgaard og går videre langs foden af Ørnebjerg, og kommer således frem til Ravnkilden.

Efter lidt drilleri om posterne i Rold Skovs Venner siger Helge at fmd. vil fortælle en historie, og det må han jo så gøre. Det, der i dag har udviklet sig til Rold Skovs Venner, startede med, at vi var en gruppe, der gik til undervisning ved Helge i 1987. Da vi skulle slutte forårssæsonen var det meget varmt. Turlederen havde sikkert tænkt, at nu skal de hegles igennem, så de ikke glemmer, at de har været på tur med mig. Vi fik således en tur op gennem Rebild Bakker inklusiv Sønderkol og bagefter en tur op over Rebild Nordre Bakker, som så endte med at gå herved i ådalen gennem de stejle bakker. Da vi kom her ned til Ravnkilde – hvad skuede vort øje da? Der stod øl og vand, skulder ved skulder, i hele kildens bredde. Det syn glemmer vi ikke, men vores gode 'lærers' kommentar var. "Nej, nu har jeg aldrig set så galt. Om ikke der

er nogen, der forurener Ravnkilde ved at stille deres øl og vand ud i kildevandet”. Den var godt nok flad, for vi havde lige troet, at det var til os. Historien endte dog godt, for det *var* til os. Vores lærer ville blot sige pænt farvel og god sommer til sine elever. En flot gestus, må man sige. Jeg var bare så glad for at det var overstået, replicerer Helge. – Altså!

Selvom vi elever egentlig havde troet, at det hele dermed var slut, blev vore ture genoptaget om efteråret, og da de så også var til ende, blev vi sammen med Helge enige om at fortsætte på egen hånd, med det resultat, at Rold Skovs Venner blev grundlagt på vores første selvstændige tur i december måned 1987.

Ravnkilde er meget smuk. Det er en sumpkilde, som består af mange små kildevæld, der kommer op i samme område og som tilsammen afgiver 80-85 liter vand pr. sekund, siger Helge og fortsætter. Krybskytten Lars Kjær var daglejer nede på Bundgaarden formedelst 2 kroner om dagen. Ud over lønnen fik han også mælk med hjem til sin kone, spåkonen Marie. En dag da han gik over trædestenenene mistede han balancen, så det meste af mælken løb ud af spanden. Da han var så bange for Marie, at han ikke turde komme hjem uden den normale mængde mælk, skyndte han sig at blande det op med noget af det vand, der var mest hvidt. Brødbagningen var ikke så vellykket som den plejede at være, så næste morgen da Lars skulle på dagleje, spurgte Marie: Hvor skal du hen? A skal på dagleje. Nej, det skal du ikke. Jow, a skal. Nej, du skal ikke, for når de ikke vil give dig noget ordentligt mælk, så skal du ikke arbejde der. – Så var der ingen vej udenom, Lars måtte gå til bekendelse.

Sluttelig omtaler Helge kildeområdet ovre på den anden side af hulvejen, som er Nordeuropas 3. mest vandrige og som afgiver cirka 110 liter vand pr. sekund. Kilderne danner tilsammen Kovrsbækken, der på sin videre vej løber under vejen og fortsætter ned til Lindenberg Å. Ligeledes nævner han Marivæld lige neden for Lars Kjærs Hus. Det var statsskovrider Poul Lorenzen, der navngav kilden som en hyldest til Lars Kjærs kone, Marie. At den kom til at hedde Marivæld og ikke Marievæld kom sig af, at Lars ikke sagde Marie men Mari, hvilket man jo gør når man taler ægte himmerlandsk.

Det var så turen for i dag, nu skal vi bare se, hvem der kan løbe hurtigst tilbage til bilerne, siger Helge. Der er dog ikke nogen, der løber, men alle nyder at gå det sidste stykke vej, hvor man bl.a. skal passere Kovrsbækken over nogle udlagte trædesten. Alt i alt havde det været en herlig tur, der sagtens kan tåle en gentagelse en anden gang.

Fussingøturen

Efter lang tids forberedelse kunne årets 4. tur til Fussingø endelig løbe af stabelen søndag den 13. juni. Vores tidligere statsskovrider i Rold Skov, Uffe Laursen, havde, som nævnt i indledningen, allerede ved indvielsen af den ’nye’ Gravlev Ådal for et år siden inviteret Rold Skovs Venner på besøg på sit nuværende domæne i Fussingø.

Allerede kort efter at vi havde udbudt turen som en del af dette års forårsprogram, skulle den vise sig at blive noget af et tilløbsstykke. Vores gode medlem, Marthin Nygaard, havde også denne gang tilbudt at stille en bus til 60 personer til rådighed, men da den hurtigt blev booket op, gav vi folk mulighed for at deltage som selvkørere. Det endelige resultatet blev, at der i alt kom til at deltage 71 personer plus en chauffør.

Efter start fra Aalborg og opsamling i Haverslev, kunne busholdet og selvkørerne så endelig mødes med hinanden og med Uffe Laursen på Fussingøs gårdsplads kl. 10.30. Her bød Uffe Laursen velkommen og tilføjede endda, at han havde glædet sig til at få besøg af Rold Skovs Venner. Til dette kunne vi så kvittere med en påskønnelse for at vi *måtte* komme, og at Uffe Laursen også ville bruge sin søndag på at vise os rundt i både slot og skov.

Som det første går vi hen til slottets hovedindgang, hvor Uffe Laursen indleder besøget med at fortælle om Fussingø området og slottets historie. Den nuværende hovedbygning er bygget

i 1795 af gehejmeråd, greve Christian Ludvig Scheel von Plessen, men står i dag tom, hvilket vi kan konstatere ved selvsyn, idet vi går op i den stue, der var modtageværelse i grevens tid. Slægten ejede Fussingø frem til 1945 hvorefter staten overtog godset. En kreds af private personer har senere dannet en gruppe, kaldet Fussingø-gruppen, der i samarbejde med Fussingø Statsskovdistrikt arbejder for at give publikum adgang, samt for at give økonomisk støtte til indvendig vedligeholdelse.

Da vi er så mange synes Uffe Laursen, at vi selv skal gå rundt i de mange tomme stuer, men heller ikke glemme at gå ned i kælderen og se hvordan et køkken så ud i de gode gamle dage. Her på stedet var der hele to med et kæmpestort jernkomfur i hver. Især i det ene, med et langbord midt på gulvet, har hyggen sikkert bredt sig. Nok var det et slid og slæb for pigerne, men mon ikke en og anden har listet sig herind til en snak og en tår kaffe?

Vi indleder herefter vores ekskursion i det skønne område ved at gå mod øst hen igennem den tidligere avlsgård, der nu bl.a. er indrettet som naturskole. Her findes der også en meget stor og smukt restaureret hestestald som Uffe Laursen viser frem for os. Her har der været plads til adskillige spand heste, hvilket ses af de mange egetræsstolper, der har delt denne bygning op i båse. Det var ikke mindst en stor fornøjelse at se, hvor flot et stykke håndværksmæssigt arbejde, der var lavet hvor det havde været nødvendigt at skære nyt egetømmer sammen med det bestående.

Efter besøget i slot og stald skal vi nu ud på en naturvandring, som i første omgang går ned mod Fussing Sø. Men inden vi når så langt får man syd for gården et glimt af 'Søndermade', eller den søndre eng, som man også kunne kalde den. Den fremstår dog nu som en lavvandet sø som man har genskabt ved at lade de lave engarealer oversvømme.

Helt fremme ved Fussing Sø fortæller Uffe Laursen at søen dækker et areal på godt 200 ha og at den er op til 30 m dyb. En betragtelig dybde når man betænker, at Mariager Fjord som landets dybeste også er 30 m dyb på det dybeste sted. Selve søen ejes af staten, men denne ejer dog kun den vestligste af søens bredder. Man har derfor af hensyn til de øvrige lodsejere givet tilladelse en smule sportsfiskeri, men kun fra enkelte både.

Den fortsatte tur følger nu søbredden mod syd, og snart efter går vi i en smuk lindeallé, som fører lige ud på 'Gammelhave', der skyder sig ud som en halvø i søen. Det var her Albret Skeel byggede den første 'herreborg' i midten af 1500 tallet, og som han vel helt naturligt af geografiske årsager kaldte Fussingø. Denne borg blev nedbrudt og materialerne genbrugt da det nuværende slot blev opført i 1795, men man kan endnu se grundridset af borgen med dens fire hjørnetårne.

Man er i øjeblikket ved at restaurere de gamle fundamenter, og der har været mange meninger om hvordan det skal gøres, fortæller Uffe Laursen. Herunder også om man skulle fjerne den lindeallé, der sandsynligvis blev nyplantet og ført tværs igennem tomten efter nedbrydningen af borgen. Et andet forslag var at styne de gamle træer, som man kan se, at de har været for et par hundrede år siden. Men det ville de formodentlig ikke kunne holde til, siger Uffe Laursen. Resultatet er derfor blevet, at man har fjernet det forholdsvis korte stykke hen over tomten og ladet resten stå i fred.

Vi går nu den korte vej tilbage til 'fastlandet', for nu skal vi på skovtur. En dejlig rundtur der går ad Søndermadevej, Kirkestien, Husbjergvej og Kardamsvej. Undervejs stopper Uffe Laursen op flere gange for at fortælle om de vidt forskellige typer skov, vi kommer igennem. Fussingø Skov er en frodig østjysk skov, siger han, ligesom han også fortæller om driften med blandet skov. Mens man tidligere havde store arealer med monokulturer lægger man i dag i højere grad vægt på en varieret skov. Til gengæld kan man savne skovens højsale med meter-

høje ranke stammer, siger han. Ja, på et sted med en utrolig frodig undervækst talte han endda om 'et grønt helvede', men dog med et smil på læben.

På vejen tilbage af Kardamsvej går der en sti ind til en stor sten, som er rejst over en tidligere skovrider her på Fussingø. Inskriptionen lyder således: "Til minde om Skovrider Carl Holten Andersen - 1904 Fussingø 1921". Får man sådan en flot sten som skovrider her på Fussingø, bliver Uffe Laursen spurgt? Nej, det håber jeg ikke, svarer han og forklarer, at skovrider Carl Holten Andersen vistnok blev skudt af krybskytter.

Lidt længere fremme ad Kardamsvej ser vi på høje side en bølgende kornmark. Arealet kaldes Husbjergmark og denne bliver i dag dyrket økologisk. Ganske vist giver den ikke så mange fold i udbytte som andre gør, men til gengæld har den klaret sig bedre i den strenge vinter, der har f.eks. ikke været problemer med at kornet er blevet slået i leje.

Kort efter at Kardamsvej er mundet ud i landevejen til Læsten møder vi på vores vej hen mod godset nok en mindesten i form af en høj obelisk. Denne blev rejst af taknemmelige bønder her på Fussingø Gods som en tak for at Christian Ludvig Scheel von Plessen gav dem deres gårde i arvefæste i 1775. Vi skal dog

fortsætte vores tur, idet Uffe Laursen snart efter fører os mod nord gennem engen, kaldet Svinemade, indtil vi når frem til møllebækken.

Møllebækken er den første begyndelse til Skals Å, og som andre steder har man også her lavet et naturgenopretningsprojekt, idet der har været problemer med vandkvaliteten i den nedenfor liggende mølledam til Fussing Vandmølle. Uffe Laursen siger, at en for høj tilførsel af gødningstoffer som fosfor og nitrat havde til følge, at man fik en alt for kraftig opvækst af alger i søen. I dag ligger møllebækken i smukke naturlige slyngninger, hvilket samtidigt har medført en stærk forbedring tilstanden i mølledammen.

Det var så hvad jeg havde tænkt mig at fortælle i dag, slutter Uffe Laursen. Til gengæld var der alt mulig grund til at sige ham tak fra Rold Skovs Venners side. Vi havde fået lov til at besøge ham og færdes i et af Danmarks meget smukke områder og samtidigt fået en god og levende forklaring om alle de spændende ting, vi fik at se. Meget var sikkert nyt for de fleste, til gengæld kunne vi så også fortælle lidt nyt "hjemme" fra Rold Skov, bl.a. at Helge har fået sit eget træ, endda af samme fine karat som Forstrådens og Skovriderens.

Der var nu blot tilbage at gå det korte stykke vej til Fussingø Slot. Og da det nu er blevet tiden til at holde frokostpause, tilbyder Uffe Laursen, at vi gerne må side på gårdspladsen mellem de tidligere avlsbygninger hvor der er borde og bænke, eller også sidde indendørs i den gamle svinestald, som er indrettet til naturvejledning for foreninger og skoleklasser.

Med Helges kendskab til mange skovområder ved han også, at Fussingø Vandmølle er et besøg værd. Spørgsmålet er bare, om vi også kan nå et gå derned, idet vi har en aftale med Hvidsten Kro om at drikke kaffe der kl. 15. Men da vi gerne vil have det hele med, laver vi den salomoniske løsning, at Helge fører holdet derned og at bussen samler dette op på sin vej til Hvidsten.

Hvis man interesserer sig for møller kan man kun give Helge ret. Fussing Vandmølle er lidt ud over det sædvanlige rent bygningsmæssigt, idet den delvis er opført i røde sten i to etager.

Dens historie rækker tilbage til omkring år 1600 og den har tidligere fungeret som mølle for både godset og dettes bønder. Hvis man er heldig, kan man ofte se isfluglen og vandstæren her ved møllen. Marthin var så heldig, at han så en odder.

Som dagens sidste højdepunkt går turen nu ad små veje til udkanten af Randers og videre ad landevejen til Mariager. Og hvor er vi go'e i Rold Skovs venner. Præcis til aftalt tid holdt vi foran Hvidsten Kro, hvor et solidt kaffemåltid ventede. Som altid, går snakken livligt når Rold Skovs Venner er forsamlede. Dog måtte denne stoppes for en kort bemærkning, idet

bestyrelsen også ønskede at overbringe Marthin en varm tak og en påskønnelse fordi han også denne gang havde sørget for vores transport. I hvert fald for de fleste af os. Men alt får jo som bekendt en ende, så efter endnu en tids snak og en kort pause til at gå rundt og se de mange spændende ting, som Hvidsten Kro rummer, var tiden kommet for at vende næsen hjem mod henholdsvis Haverslev og Aalborg. Vi havde 'gjort det' nok engang.

Tur 5.

Søndag den 5. september kunne vi efter en lang sommerpause endelig genoptage vore herlige traveture. Denne gang i Nørlund og Torstedlund skove, hvor vi fra mødestedet ved det gamle Conradsminde glasværk starter turen med at gå det korte stykke vej op til den lille p-plads ved vejen ind til Nørlund Savværk.

Det kaldes også Nørlund Hegn, siger Helge og peger samtidig hen på savværkets vandlager, hvor man oversprøjter det uforarbejdede træ for at forhindre udtørring og angreb af insekter. Nørlund Savværk blev oprettet i 1878, men brændte allerede i 1907. Det blev dog genopført og fungerede så i næsten 100 år. Men i 2005 galede den røde hane endnu engang, og det var lige ved at blive enden på savværkets historie. Men også denne gang blev det genopført og er nu blevet Danmarks mest moderne savværk.

Men ellers hedder stedet her jo Conradsminde, fortsætter Helge. Navnet kommer af, at en mand ved navn Rasmus Conradsen i 1834/35 oprettede glasværket Conradsminde lige nord for Sortemose her i Nørlundskovene. Årsagen til at man oprettede en sådan industri på dette sted var naturligvis, at der her var brænde til rådighed i rigelige mængder. Den før nævnte Sortemose er delvis opstået som følge af, at man har gravet tørv her til glasværkets ovne. Der er ikke adgang til mosen, for vi må jo kun gå på befæstede veje når vi er i private skove. Det er dog lidt pudsigt, at man har bygget et lille plateau med rækværk omkring, så man kan stå der og skyde gæs og ænder og fasaner og hvad der ellers kommer ud over søen, slutter Helge sin forklaring om stedet og dets fabriksmæssige udnyttelse.

Nu vil vi gå op til Flyverstenen, fortsætter Helge, inden han fører deltagerne videre mod nord ad Mastemosevej. Ved et af de flotte skovdiger, som både Nørlund og Torstedlund skove er så rige på, fortæller Helge om skovforordningen, som man i 1805 indførte her i Danmark. Det betød, at man indførte love i Danmark, der var de strengeste skovlove noget sted i verden. Der var meget raseri hos adelen, fordi de nu skulle inddæmme deres skove, således at kreaturerne ikke kunne gå ind og ødelægge dem længere. Der skulle bygges diger og sættes hegn overalt for at holde dem ude.

I Rold Skov var man dog så langt væk fra kongens by, at man ikke regnede med, at der var nogen, der kiggede efter hvad der skete her, og derfor blev det ikke effektueret overalt. Især ikke når man kommer længere mod øst i Rold Skov. Men her på Nørlund gjorde man det, og jeg tror, at der her er 24 km af disse diger.

Årsagen til den store skovforordning var, at der praktisk talt ikke var skov tilbage i Danmark. Der var kun 3 %. Man indførte så denne lov, og samtidig havde man fået tyske forstfolk herop, som begyndte at plante grantræer, som jo slet ikke hørte til i Danmark, og aldrig har gjort det. Grantræet vokser ikke naturligt i Danmark. Disse blev først indført i slutningen af 1700 tallet. Først og fremmest af den tyske forstmand von Langen, som var Europas fornemste af slagsen.

Kongen havde spurgt von Langen, om han ikke kunne sende nogle folk herop, så man kunne benytte de tyske forstprincipper, men den gamle mand, han var 65 år, sagde: Jeg kommer selv. Ovre i Dyrehaven på Sjælland kan man stadig se nogle af de træer, som von Langen plantede straks efter at være kommet. Den store skovforordning skulle vise sig at være fantastisk for Danmark. Vi har den stort set uændret i dag. Næsten intet er ændret, og i dag er vi nået op på

at have 13 % skov. Den danske skovlov blev sidenhen kopieret i andre lande, netop fordi den var så effektiv.

Turen fortsætter nu som planlagt, men ved et øjeblikks uopmærksomhed kommer vi til at gå forbi vejen hen til Flyverstenen, og er dermed kommet til at gå et godt stykke vej for langt mod nord. Under beklagelser over kortkvaliteten og mange kloge råd, men med stor munterhed, starter der nu en rundtur i disse nordlige egne indtil noget i terrænet kan give os 'landkending', således at vi atter kan komme på rette spor. Dette giver da også resultat, idet Helge pludselig kan se, at vi er nået frem til 'Bluhmes Bøg', eller rettere sagt, ruinen af den. Her fortæller Helge om Hans Emil Bluhme, der engang ejede skoven her. Han havde oprindeligt været officer i marinen og havde været med på flere store togter til fjerne egne af jorden. Efter hjemkomsten begyndte han at opkøbe godser, og herunder altså også Nørlund. Årsagen til at Bluhme fik dette træ opkaldt efter sig var, at han under en jagt blev angrebet af et vildsvin, således at han måtte flygte op i et stort træ, hvilket naturligvis herefter fik navnet Bluhmes Bøg.

Fra Bluhmes Bøg er der ikke langt hen til Flyverstenen, og i dag er det blevet særligt let at finde den, idet der ved stikvejen derind er opsat en pæl med Royal Air Forces rød/hvide/blå symbol påmonteret. Men før vi går derind fortæller Helge om en venlig og rar mand, som sandsynligvis ville have været med på denne tur. Men det er han ikke, og jeg kan desværre ikke præsentere ham i kød og blod, for han er død og begravet.

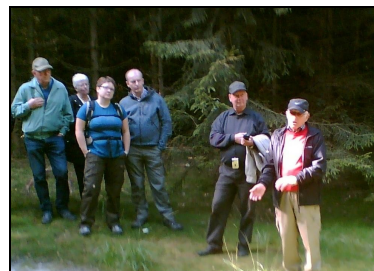
Men Helge Rasmussen var et meget sympatisk menneske. Da jeg kom her til egnen, var Helge Rasmussen stamgæst på Rold Storkro. Han var direktør for Folketinget, og var spændende at snakke med, for han kunne jo fortælle de mest vidunderlige historier om alle disse politikere, som han ikke brød sig særligt meget om. Det var de historier, som ikke kom i aviserne, simpelthen fordi de var af en sådan karakter, at de ikke egnede sig for læserne. Han var også spændende på den måde, at han var ekspert med hensyn til stjerner.

Helge Rasmussen beklagede sig altid over, at når han og fruene havde været ude for at finde Flyverstenen, så kunne de ikke finde den. Jeg havde tidligere den idé, at jeg gerne ville gå vildt, når jeg gik med folk i skoven. Nogle syntes jo nok, at det var underligt, at jeg ikke kunne finde vej. Lige indtil de fandt ud af, at det var noget jeg gjorde med vilje. Det er det ikke længere, nu går vi virkelig vildt. (En bemærkning, der udløste megen morskab).

Helge Rasmussen ville gerne lære mig noget om stjernerne. Så vi besluttede os til, at vi en nat ville tage til Nørlund Skov for at finde Flyverstenen, og så ville han samtidigt fortælle mig om stjernerne. Det var en meget spændende tur. Vi havde begge lommelygter med så vi kunne finde vej. Men jeg havde ikke fortalt ham, at vi gik i nærheden af Flyverstenen, så jeg drejede bare ind her. Vi havde ikke lommelygterne tændt her, men så lige pludselig, så tændte jeg min lommelygte, og heldet var bare med mig, for i samme øjeblik jeg tændte den, så lyste den lige nøjagtigt på den propel, der står herinde. Han var helt lamslået, for han anede ikke, at der var en propel på den. Det var så flot, så flot. Når engang jeg skriver mine erindringer, så er det en historie, der skal med, for det var virkelig imponerende, lige pludselig - bang - så stod den der bare.

Nu er det så blevet tiden for at også denne turs deltagere skal se Flyverstenen. Her indleder Helge med at sige: Jeg har jo ofte fortalt om Flyverstenen og årsagen til at den står her på dette sted, og derfor ville det være praktisk, hvis der var en anden, der kunne fortælle lidt om det. Og sjovt nok, det er der, og det er én, der næsten var med til det hele. Så Frode, vil du ikke godt fortælle lidt?

Det vil jeg da gerne, siger vores mangeårige medlem, Frode Pedersen. Det var i det sidste af krigsårene. Jeg var 13 år gammel dengang. Det var en søndag morgen at falckvognen kom. Og så siger han, at der var faldet en flyver ned inde i skoven. Vi

kørte derind ved noget, der hedder ”Det røde led”. Vi måtte gå det sidste stykke vej, og vi kunne bare gå efter lugten hvor det var brændt. Det første jeg husker, var, at der var en dyb rende, som jeg lige kunne kigge over. Den ene vinge lå her på stedet. Da vi var kommet herind, sparkede jeg til en støvle, men den var så tung, og da jeg kiggede ned i den, så sad der en fod. Da vi kiggede os omkring, så vi, at de forbrændte soldater lå rundt omkring. Der var en, som sad op ad et grantræ. Han var helt sort og forbrændt. Da vi havde været herinde i ca. 10 minutter, kom der nogle tyske soldater og stak et gevær i ryggen på os og jagede os væk. I dag ligger de 11 flyvere jo begravet inde på Aarestrup kirkegård. Men tyskerne skulle jo varetage deres opgaver og få tingene væk, så de begravede flyverne i et stort hul her i skoven. Senere fandt en skovfoged stedet ved at hans stok smuttede ned gennem jordlaget. De blev så gravet op igen og begravet rigtigt inde på kirkegården. Frode bliver spurgt, om ikke det var i november måned at man fandt dem. Jo, det var det, svarer han, for tyskerne ville ikke give nogen oplysninger om hvor de var henne.

Efter nogle år blev de igen gravet op inde på kirkegården fordi de skulle ligge i rangorden. Jeg kan bare ikke se, at de *kunne* komme til at ligge i rangorden, fordi, mange havde jo mistet både arme og ben. En af dem hang i sin faldskærm oppe i et træ og var død fordi faldskærmen ikke var foldet ud. (Soldaterne var med andre ord mere eller mindre ukendelige). Frode bliver spurgt, om de blev skudt ned eller havde haft motorstop. Hertil svarer Frode, at de blev skudt ned. De var kommet ind over Fræer og videre hertil hvor de så blev skudt ned af tyskerne. Det var den oplevelse, jeg har haft her, slutter Frode, og den glemmer jeg aldrig.

Vi kunne herefter kun sige stor tak til Frode for en spændende beretning, hvorpå vi lader vores tur gå videre frem til det næste mål – Kalkværket. Undervejs stopper Helge dog op for at fortælle nogle historier fra Rold Skov.

Først om skovrider Poul Lorenzen, der blev skovdirektør og afløstes af Jens Hvass i 1940. Det var ham, der kom med den dejlige udtalelse om: At Rold Skov er så stor, at man stadig har det privilegium, at kunne få lov til at gå vildt. (Det giver jo sådan lidt moralsk opbakning, er der en formastelig sjæl, der siger til Helge). Frimuth Engelst sagde om ham: Poul Lorenzen er så fint et menneske, at han aldrig siger nej. Men på den anden side, han siger heller aldrig ja. Poul Lorenzen var meget optaget af folkedans og folkemelodier. Han genstartede traditionen med spillemandsmusik, hvilket blev grundlaget for at vi har Spillemandsmuseet i Rebild i dag. Efter krigens afslutning blev Poul Lorenzen efter eget ønske igen skovrider, men denne gang på Lindet skovdistrikt i Sønderjylland.

Helge fortæller også om Fru Gjærn, som boede i et norsk bjælkehus ude på Skadsholm. Et hus, der var fuld af mange spændende kuriositeter fordi hendes mand havde været plantagebestyrer for ØK i Siam (Thailand). Fru Gjærn var en stor personlighed. Hun kørte rundt i en gammel Ford T, og når Helge besøgte hende, konverserede man og spiste småkager, der var hårde som sten.

Poul Lorenzen vendte tilbage til Rold Skov på sine gamle dage og boede da hos sin datter og svigersøn i Teglgårdsmølle. Svigersønnen kaldte sig jægermester, og når Helge var på besøg, blev han budt på en fin Armagnac, der dog kom til at smage mere og mere af Larsen Cognac. Helge beskriver også hvorledes Poul Lorenzen 90 år gammel holdt foredrag på Rold Storkro. Efter mange problemer med sine høreapparater indledte den fine gamle mand foredraget med at udtale det gamle jyske ord for den legemsdel, man sidder på: Røv. Poul Lorenzen ville blot understrege, at han var gammel og at han var himmerlænding. Han havde som dreng boet på Thorup Hedegaard, der den gang lå så ensomt, at man senere huskede, og kunne tidsfæste en begivenhed som det år, hvor en soldat gik forbi.

Vores tur fortsætter nu ned ad Erstedvejen og efter en rum tids vandring drejer vi skarpt til venstre ad Stendalsvejen. Vi er nu ikke langt fra Kalkværket, hvor vi i første omgang går ind på engen og holder en hyggelig frokostpause i det gode vejr. Et ganske kort stykke oppe i kildeområdet ligger resterne af en gammel stødhævert, som i sin tid kunne løfte kildevandet

ikke mindre end 30 meter op til savværkets direktørbolig. Og som ved tidligere lejligheder, beder vi også denne gang ØP forklare hvordan en sådan stødhævert virker. Den virker på den måde, siger han, at hver gang der er løbet 10 liter vand ind i dette specielle rør, så løftes der 1 liter vand hvorpå en kontraventil lukker til. Dette vand vejer 10 kg. og kan løfte 1 kg. og har altså en virkningsgrad på 0,1 som man siger. Næste gang den får et slag til løftes der 1 kg. op, så der skal altså 10 liter vand til hver gang. Så det er princippet i det forklarer ØP.

Man brugte tidligere stødhæverter på landet til at få vand op til kreaturerne, men det er en forudsætning, at der er en kilde, der giver rigeligt med vand.

Da vi denne gang er så heldige, at vi har en dame med, der har boet på Nørlund Savværk både som barn og voksen, tilbyder hun at føre holdet direkte fra kildeområdet op til savværket. Det går også fint for os alle, undtagen for en sød polsk pige på 8 år, som glad og smilende har været med os på hele turen. Men nu gik den ikke længere. Marcelina sank i til knæene og smilet blev til gråd. Dog ikke længe, for 'alle' hjælper, og inden vi er halvvejs oppe ad bakken er smilet atter fremme.

Vi fortsætter det sidste stykke vej, går ind gennem savværket og snart efter er vi atter tilbage ved vort udgangspunkt. Som en konklusion på denne tur er der kun at sige: Det blev en rigtig god og munter tur, måske endda en af de bedre. Og måske allerbedst af det hele. Det var ikke mindst turlederen, som blev 'mobbet' denne gang.

Tur 6.

Trods dystre udsigter for vejret på turen den 3. oktober til Rold Kilde og Enebærstykket i Rold Vesterskov, slap vi nådigt. Kun en enkelt byge i starten og nogle ganske få dryp senere. Vores mødested var sat på Rold-Haverslev vejen 1 km vest for Rold by, og det var flot, at der her mødte 58 deltagere op i det truende vejr. Et par stykker gik dog deres egne veje.

Fra mødestedet er der kun ganske kort ned til Rold Kilde. Her fortæller Helge, at Rold Kilde er den kilde i landet, der har det hurtigste løb og at den tillige er det nærmeste vi kan komme på en bjergbæk. Området består af ikke bare én, men af flere kilder, og lidt længere fremme strømmer der da også to væld mere op af jorden. Et på hver side af vejen. Hele kildeområdet er særdeles smukt, og her er der endda udsigt ud over ådalen og videre til Damborg i Nørlund Skov. Det var netop her vi gik forbi på oktoberturen i 2009.

Dagens tur går videre ad Kildebækvejen mod nord gennem et stærkt kuperet terræn, som tillige er tilplantet med blandingsskov, og da efterårsfarverne begynder at vise sig, er det alt sammen medvirkende til, at det er en smuk tur ud over det sædvanlige.

Af hensyn til nye deltagere stopper Helge efter en tids vandring atter op for at fortælle om tidligere og nuværende ejere af Rold Vesterskov. I dag ejes skoven af Lindenberg Gods A/S. Vi har forsket en del i hvem, der ejede denne del af Rold Skov i helt gamle dage. Det har været svært, men det *kan* have været herredsfogeden nede i Rold, inden området senere blev købt af Willestrup Gods. Det er det ene af de to spørgsmål, vi aldrig fandt ud af. Det andet er, hvorfor egeskoven forsvandt her fra Rold Skov i 15-1600 tallet.

Helge fortsætter så med at fortælle om greveslægten Schimmelmänn på Lindenberg. I 1762 kom greve, Heinrich Carl Schimmelmänn, til Danmark som kongens skatmester. Han kom nede fra Pommern, hvor hans far var købmand. Han havde tjent en formue på at låne penge ud til at finansiere datidens krige mellem de tyske hertugdømmer, og da der ikke altid var rede penge til rådighed til at betale tilbage, blev han så i stedet afregnet i form af kostbart meissener-porcelæn, hvilket skulle vise sig at være mere værd end de penge, han havde haft til gode. Han flyttede herefter til fristaden Hamborg og købte godset Ahrensburg.

Her i Danmark fik Heinrich Carl Schimmelmann ikke bare rettet kongens finanser op. Han tjente også penge selv, og i København byggede han sig det palæ, der i dag hedder Odd Fellow Palæet. Formålet med at købe Lindenberg Gods, som han faktisk kun besøgte én gang, var, at komme til at eje mindst 2.500 tdr. hartkorn, som der den gang blev krævet for at kunne blive lensgreve. Schimmelmann opnåede aldrig at få sine 2.500 tdr. hartkorn, men i 1779 blev han alligevel lensgreve, idet han havde båndlagt 100.000 rigsdaler som komplettering for de manglende jorder.

Hans søn, Ernst Heinrich Schimmelmann, fik også store poster her i riget. Han blev både finansminister, udenrigsminister og allerfinest gehejmestatsminister.

Ernst Schimmelmann besøgte heller ikke Lindenberg særligt meget, vistnok kun to gange. For at forklare hvor meget de ejede, kan jeg sige, at det var så store områder, at de ejede ikke mindre end 14 kirker. Ernst Schimmelmann var ubestridt Danmarks rigeste mand bortset fra kongen. Han blev 84 år, og til hans eftermæle hører, at han blev kaldt en sand bondeven, idet han ofte betalte deres gæld, hvilken ikke altid blev betalt tilbage. Han oprettede også "De Schimmelmannske Skoler", således at bøndernes børn kunne få noget lærdom, Sammen med sin hustru, Charlotte, var Ernst Schimmelmann tillige en stor kunstmæcen.

Den videre tur fortsætter ad Kildevejen mod nord. Vi passerer Grødebækken og kommer snart efter frem til et engområde, hvor der går en vej til højre. Vi går faktisk en smule tilbage mod syd inden vejen går mod øst og rammer Brændehusvejen. Vi har aldrig gået her før, ej heller Helge, og *havde* det været en smuk tur til nu, så var den det ikke mindre her.

Helge stopper igen for at fortælle mere om Rold Skov og Reventlows fredskovsforordning fra 1805. Denne bestemte, at den bløde overgang mellem skov, eng, hede og mark skulle afskaffes. Skovene skulle indhegnes, og de måtte ikke længere bruges som græsningsareal for bøndernes kreaturer. Den lov blev vendepunktet og redningen for den forarmning, der havde fundet sted af Danmarks skove i mangfoldige år.

Helge fortsætter og siger. Den 13. maj 1905 har historikeren Laurits Engelstoft skrevet i sin dagbog: *"Rejste til Aalborg 10 mile fra Randers. Vejen fra Hobro til Aalborg er særdeles styg, når man undtager et lidet vakkert parti norden for Rold Skov omkring Gravlev Sø. Rold Skov var fordum navnkundig for sin størrelse og for de røvere, der opholdt sig der; nu er den så tynd, at den næppe fortjener navn af en skov. . ."*

Engelstoft ramte plet, fortsætter Helge, for da han så Rold Skov, var bunden nået. 5.500 års misrøgt havde sat sine tydelige spor. Det karakteristiske ord, han anvender, er ordet "tynd", og det er netop, hvad skoven var. Ja, på det nærmeste gennemsigtig. Gamle krogede, forvredne roldskovbøge har stået her og der. Enkelte ældgamle ege har vel været at finde, om end der var langt imellem dem. En stakkels hassel har vel ikke engang nået til skelsår og alder, før den blev hugget ned. Nej, det var græsset, lyngen og moserne, der havde kronede dage og det samme havde svinene, kreaturerne, rådyrene og kronhjortene samt nogle fåtallige, men stadig frygtede ulve, siger Helge og fortsætter.

Godt tredive år tidligere end fredskovsforordningen og Laurits Engelstofts besøg i Rold Skov var der imidlertid sket noget epokegørende, idet baron Verner Rosenkrantz på Willestrup i 1774 plantede skovens første grantræer. Det var i skovene syd for godset ved Trestenen og Studedriften. Verner Rosenkrantz havde godset i mere end tyve år og noget tyder på, at han især har interesseret sig for godsets skove. Han har nok fortalt sin overskovfoged eller skovrider om dette nye nåletræ og bedt ham skaffe nogle frø til et par mindre beplantninger. Verner Rosenkrantz kunne ikke vide, at Rold Skovs dårlige, sandede jorder var det rene flødeskum for grantræet. Det blev hans efterkommere, der kunne konstatere, at træerne hurtigt

voksede sig store og flotte, og at de havde en imponerende tilvækst i forhold til de fleste andre steder i landet, slutter Helge.

Fra Brændehusvejen drejer vi igen mod nord og kommer derved snart frem til skyttens hus, eller Tegllhus, som husets egentlige navn er. Da det i dag er den 3. oktober, er den egentlige jagtsæson også startet, hvilket vi også får syn for sagen af her, idet der hænger en stor flot kronhjort ude under det dertil indrettede halvtag. En jagtkyndig deltager, Frode Pedersen, kan se, at den netop er skudt her til morgen.

Vi er nu tæt ved Enebærstykket, vi skal blot lige en smule mod øst ad den Nordre Vej og igen mod nord ad Søndre Brandlinie, så er vi der. Ja, enebærstykke og enebærstykke. Helge fortæller, at da Rold Vesterskov var blevet åbnet efter stormen i 1981, var amtet interesseret i at få enebærstykket fredet, og at man så lavede den aftale, at amtet selv skulle rydde op. Men det blev desværre den rene massakre. Der blev gået så hårdt til sagen, at enerne nu næsten er forsvundet med det til følge, at der er sket en kraftig opvækst af bøg. Selvom altså dårligt nok kan kaldes et enebærstykke, er det alligevel et dejligt stykke natur, hvorfor vi da også vælger at holde frokost her hvor vi tillige er i læ for den skarpe vind.

På vores vej tilbage kommer vi frem til Teglsø og det område, hvor Jagtslottet i sin tid var placeret. Teglsøen er ikke en naturlig sø. Den er kunstigt anlagt og har sit afløb til Grødebæk, siger Helge, ligesom han også fortæller historien om byggeriet af Jagtslottet, der blev alt for stort, fordi tegningerne var lavet i alen, mens håndværkerne byggede det i meter. Jagtslottet eksisterer ikke mere, idet det desværre måtte rives ned pga. hærværk, men det er utroligt at se så hurtigt som naturen har retableret sig hen over stedet. I dag ville ingen, der gik forbi og som ikke kendte stedet, tænke på, at der her har ligget et så stort hus. Kun den lille bygning, der rummede stedets maskineri til at frembringe elektricitet står tilbage, og hvis nogen kunne være interesseret i at se selve dieselmotoren, ja, så står den i dag hos Dansk El-forbund ude på Håndværkervej i Aalborg.

Vi får også lige et par muntre historier her fra jagtslottet. På Helges og Jørgen Pedersens foranledning havde et selskab været på besøg på Lindenberg og skulle derefter spise frokost på jagtslottet. Man havde forventet ca. 120 mennesker, men der kom 310, så selvom huset var stort og rummeligt, var der slet ikke plads til så mange mennesker, hvorfor arrangementet måtte afholdes udendørs. Der skulle således også opstilles toiletvogne, og da folkene kom med

disse og spurgte efter, hvor de skulle slutte dem til vandforsyningen, gik det pludselig op for de to herrer, at der slet ikke var noget vand. Nu var gode råd dyre. Hvordan skulle man dog klare det problem? Det løste dog sig selv på bedste vis, for da Thinggaards store moderne busser var rullet ind og en af chaufførerne stod og talte med Helge, sagde han pludselig. Jeg skal lige ind i bussen og slå en streg. Da faldt der en sten fra Helges hjerte. Busserne var nemlig så moderne, at de havde indlagt toilet. Det havde man aldrig set før.

Helge slutter med endnu en munter historie: Engang var vores dejlige krybskytte, Artollerist Niels, Niels Chr. Nielsen, herude på krybskytteri sammen med sin gode ven, Kulsvier Frederik, hvor han skød en ræv og straks pelsede den, fordi pelsen jo kunne sælges. Han tog så skroget og hængte det op på døren ind til Jagtslottet, hvortil Kulsvier Frederik spurgte ham. *"Hvoffor gør du det Niels?" "Jen ska` vær` nøjsom. A ska` ett` ha` det hiele. Greven ska` osse ha` nøj"*, svarede Niels som den skælm, han var.

På den resterende del af turen skal vi nu "bare" fortsætte mod syd ad Jagthusvejen og Mørchs Vej. Også her er beplantningen af varieret art, og da vi passerer et stort stykke med graner, giver dette sikkert Helge inspiration til at fortælle, at Rold Vesterskov mest var en plantage ind til stormen i 1981. Helge fortæller også, at der var et stort ønske om at få skoven åbnet for offentligheden, hvilket så endelig skete efter naturfredningsloven i 1970. Paradoksalt nok var

naturfredningsforeningen imod, idet man mente, at der var store naturværdier, som måske ville lide skade. Især området nede omkring Rold Kilde. Men lavede så den ordning, at kun de tre nordligste låger skulle være åbne, idet man mente, at det kun var folk, der havde en særlig interesse for naturen, der ville bevæge sig helt her ned. Det skulle dog vise sig, at der ikke kom ret mange og at naturen ingen skade har taget. Efter stormen i '81 forsvandt hegnet dog helt, idet de væltende træer i vid udstrækning havde taget dette med sig i faldet. Med dagens sidste historie var turen også snart til ende. Der var nu blot et ganske kort stykke vej tilbage til bilerne. Havde nogen holdt sig hjemme pga. vejret, var det bare synd. Dette var nemlig slet ikke så ringe endda, og naturen havde været ualmindelig smuk.

Tur 7.

Det var ikke uden bange anelser, at vi imødeså årets gløggtur den 14. november. Det er længe siden, at der er faldet så meget regn over Nordjylland, som der gjorde dagen før. Der var store søer overalt, idet hverken kloakkerne eller det åbne terræn kunne tage fra i samme hastighed. Og så var vi alligevel heldige. Fronten drev forbi og i dag søndag har de gode meteorologer lovet, at den næste front først når frem til Nordjylland hen under aften. Resultatet var da også, at der dukkede 70 personer op på henholdsvis gløgg-pladsen i Mosskov og den store p-plads lige oven for Store Blåkilde.

Der blev dog lavet om på mangt og meget den dag. Bl.a. måtte vi for engangs skyld bede deltagerne om at flytte sig et andet sted hen på sidste halvdel af turen, idet godsejer Vincents Juul havde meddelt, at Kærbjerg Skov var lukket denne dag pga. jagt.

Som planlagt starter vi turen med at gå ned til Store Blåkilde. Det første stykke vej er faktisk, gårsdagens vejr in mente, både fin og fast, men efter passagen af den udlagte træbro kom sumpen. En og anden fik sig sikkert en mudret støvle, men alle når dog velbeholdne frem og kan dermed høre Helge fortælle om dette enestående stykke natur: Dette er Store Blåkilde, som givetvis er den mest berømte af alle kilderne, siger han. Og måske i tidligere tider mere berømt end i dag, for i dag kommer folk også til Lille Blåkilde og Ravnkilde og hvad de ellers hedder alle sammen.

Tidligere var denne kilde det helt store, og den *er* betagende. Ikke mindst i dag, hvor vandet er fuldstændigt blankt, og man kan se hvordan sandet "pulser" nede på bunden. Ja, den er næsten helt dæmonisk. Den er 15 m i diameter, 4-5 m dyb og giver 80 liter vand pr. sekund, hvilket er mere end en by som Frederikshavns forbrug. I 1883 i september måned målte man hvor meget vand, der kom her fra kilden. Den gav 120 liter den gang, og det kan meget vel være rigtigt, for da var grundvandet højere end i dag, så der har været mere vand at tage af.

Helge forklarer også om årsagen til at vi har så mange kilder i Rold Skov, hvoraf der i den sydlige del findes to store, nemlig Store Blåkilde og Rold Kilde. Når regnen falder, løber den ned i undergrunden gennem de mange sprækker i kalken, og når vandet så igen kommer op i form af en kilde, skyldes det, at den tunge kalk presser på det vandreservoir, der har dannet sig nede i dybet.

Det er ikke sikkert, at navnet blåkilde kommer af, at kilden er blå. Det kan også komme af "Blotkilde", altså en offerkilde. En mand har fortalt Helge, at han havde dykket i Store Blåkilde som ung, og at han havde fundet adskillige offergaver fra oldtiden og kunne dermed bekræfte, at den havde været en offerkilde. "*Hvad for eksempel?*" spurgte Helge. Men han var undvigende og ville ikke fortælle noget: "*Det er bedst, du ikke ved det!*" sagde han, så der

har jo nok været tale om danefæ. Det er imidlertid stadig en god skik at kaste en mønt ned i dybet.

Og så er der jo den gamle historie om hvorfor Store Blåkilde er blå, fortsætter Helge. Svaret kommer ofte, at det er fordi himlen er blå. Men det er den ikke i dag og Blåkilde er stadig blå. Jeg var hernede for mange år siden sammen med hydrologer fra hele verden, arrangeret af Århus Universitet. Da spurgte jeg en af dem hvorfor Blåkilde var blå, vel vidende at der ville komme et langt foredrag. Men det gjorde der ikke, for svaret er ganske enkelt og meget kort. Det fordi vand *er* blå. Hvis vand er fuldstændigt næringsfattigt og altså fuldstændigt rent, så er vand blå, hvilket også er tilfældet for både Madum Sø og kilden her.

Så er der den gamle historie om at Blåkilde i virkeligheden er udløbet fra Madum Sø, der ikke har noget naturligt afløb. Om det er rigtigt, ved jeg ikke og det er der heller ikke andre, der ved, men det *kan* meget vel være rigtigt, siger Helge og fortæller om den gang han sammen med sin dykkerklub fra Randers gennemsøgte Madum Sø. Vi var 40 mand, der i en lang kæde søgte efter om der var nogle kildevæld på bunden, men vi fandt ikke nogen. Helge omtaler også hvorledes finnerne hvirvlede mudder op fra bunden så det næsten virkede som en vulkan. Det var meget ejendommeligt, at man bare kunne synke ned igennem det og egentlig en ret ubehagelig oplevelse. Men også spændende, slutter han.

Efter sædvanligt drilleri og munterhed, ØP mente at Blåkilden var grøn, går turen nu gennem både sump og fast vej tilbage til vore biler. Efter forudgående ”overenskomstforhandlinger” er Helge og fmd. blevet enige om, at vi vil bede vore deltagere om at køre ind mod Skørping, men fra Møldrupvej dreje ned mod Store Økssø og så stoppe op på den lille grusplads ved indgangen til Jamborettepladsen. Det er nemlig her i nærheden vore ”tjenende ånder” holder til med månedens overraskelse.

Som gennem næsten alle årene i Rold Skovs Venners historie, er der nemlig også denne gang gløgg og æbleskiver til alle på novemberturen. Da vi har måttet ændre lidt på programmet, har vores sædvanlige team, Birgit, Karin og Hanne samt vore to venner fra hjemmeværnet, Bo Andersen og Michael Eriksen, denne gang etableret sig på den nærliggende bålplads i Mosskov. Og da vore forsyningstropper allerede nu kan melde klar til skafning, tager vi en pause i vores vandring for at gå over vejen og nyde dette traktament. Herudover var det tillige en sand lise at komme til skovs i den smukke bøgeskov, hvor der endog var pyntet op med levende lys. Tak til jer alle 5 for indsatsen.

Således styrket til den videre færd går vi atter over til stedet hvor vi slap. Her indleder Helge med følgende tirade: Ind imellem siger fmd., at han overlader turen til vores turleder. Men det er den sorteste løgn, for jeg har ham jo gentagne gange i telefonen, hvor han fortæller mig hvor jeg skal gå og hvad jeg skal gøre osv. osv. Og jeg var også sammen med ham i går, fordi vores generalsekretær, hr. Knud Andersen, havde 75 års fødselsdag, hvor han havde indbudt til mandegilde med bowling i et bowlingcenter i Nørresundby. Jeg tror, at vi var en 40-50 stykker, og jeg vil ikke undlade at sige det, fordi det kunne

være, at fmd. ellers ville gøre opmærksom på det, så jeg siger det selv. Der var 3 præmier til dem, der fik den højeste score. Jeg fik også en præmie, men det var fordi jeg havde den laveste, siger Helge til stor moro for selskabet. Det så faktisk ud som om han var lidt stolt over dette ”strålende” resultat. Det med idræt er vist ikke lige Helge.

Vi stopper næste gang ved den gamle portal ved indgangen til Jamborettepladsen. Dette er et levn fra besættelsen, siger Helge om det ene fundament, der er tilbage, vel vidende, at sådan forholder det sig ikke. Sagen er derimod, at en arkitekt fra Randers, hvis barn skulle med på en jamborette, tog op til Preben Møller, fordi han syntes, at der skulle være en indgang til

Jamborettepladsen. Preben Møller syntes, at det var da en god idé, det kunne da være meget pænt. Arkitekten tegnede så en mægtig cementportal, der skulle gå tværs hen over vejen her. Preben Møller blev dog noget chokeret da den stod færdig, for han var overhovedet ikke blevet klar over hvilket monstrum det var, der skulle laves. Den stod her så i nogle år, indtil man endelig fandt ud af, at nu kunne *det* være nok.

Helt inde på Jamborettepladsen fortæller Helge nu om baggrunden for at vi har dette sted i Rold Skov. Kongen af Rold, den navnkundige skovrider Jens Hvas, var som bekendt også chef for spejderbevægelsens Nørrejske Division, og havde således både kendt Baden-Powell og havde deltaget i de store verdensjamboreer. Det var en idé, der gav grundlag for at lave noget lignende her i skoven, bare i mindre målestok. Problemet var så, hvad skulle man kalde disse lejre, men det løste fru Gitten for ham. For når et lille piano hedder et pianette, så må en lille jamboree også hedde en jamborette. Så var den hjemme. Helge fortæller om hvor fantastiske disse jamboretter var. Herunder nævner han blandt andet Stenalderjamboretten og den, der handlede om Borneo, hvor man byggede en stor Borneo-hytte. Senere opførte man den ene bygning efter den anden, men nu er der kun den, der fungerede som sherifkontor tilbage. Den forsøger man at bevare.

Sluttelig fortæller Helge om den helt unikke Bangsbofyr, der fik en efterkommer her i Rold Skov. Da Helge skulle skrive sin store bog om Rold Skov, opdagede han, at der i arkiverne på Mosskovgård stod, at forhenværende skovrider Poul Lorenzen havde plantet en aflægger af Bangsbofyren på et sted i skoven, ikke så langt fra den nuværende Jamboretteplads. Det overraskede Helge meget, så der var ikke andet at gøre, end at han sammen med skovrider Uffe Laursen måtte ud for at finde den. Men der var desværre ikke mere nogen fyr at finde på det pågældende sted. Helge tror, at en eller anden skovløber har set, at her stod der en fyr som ikke lige skulle være der, og så har han bare fældet den.

Mon ikke det mest almindelige er, at folk tager den 3 km lange tur rundt om Store Økssø eller måske den endnu længere tur rundt om den genskabte mose? Mindre kan også gøre det, så i dag vælger vi at gå rundt om den ualmindeligt kønne Mossø. Vandet er spejlblankt og på et langt stykke af ruten føles det næsten som når man i gamle dage gik rundt om Økssø. Thi her går man stadig på en sti, der slynger sig mellem gamle træer og ganske tæt på søen, alt imens man må passere indtil flere spang hen over de anlagte afvandingsgrøfter. Herligt, måtte det få lov at vedblive sådan ud i al fremtid.

Efter den ca. 1 km lange rundtur var vi atter tilbage på Jamborettepladsen. Her gav Helge også udtryk for hvor dejlig en tur det havde været. Han ville hermed samtidigt også sige tak for i dag, men da tiden ikke var så fremskreden, og da flere havde madpakken med, selvom de fleste jo godt ved, at man faktisk får alle de æbleskiver, man kan spise, endte det med, at et mindre hold på ca. 20 personer gik over på Stabelpladsen ved Store Økssø for at spise frokost sammen.

Hermed var turens 'officielle' del bragt til ende og alle kunne gøre som man ville. Men som de naturelskere Rold Skovs Venner er, var det ikke alle, der var parate til at tage hjem. Man kunne i sin øresnegl høre, at flere endog ville tage turen rundt om den store sø. Dette fortæller jo bare, at de havde en dejlig dag.

Tur 8.

At juleturen den 5. december også skulle blive radikalt ændret ligesom novemberturen, havde vist ingen forestillet sig. Men det blev den, dels pga. en alt for tidlig vinter, dels fordi Helge

pådrog sig en tilbagevendende rygskade ligesom han var klar til at starte hjemmefra. Vi kom således til at slutte året i sne ligesom vi også havde startet det i sne. Og ikke bare i et almindeligt snevejr, men sne i så betragtelige mængder, at vi allerede en uge i forvejen havde ændret vores bestilling på Røverstuen til bare at omfatte 50-60 personer. Vi blev 44, så godt at vi havde gjort det. Efter programmet skulle turen udgå fra den nye parkeringsplads i bunden af hulvejen og have omfattet et besøg ved kilderne der på stedet. Men da det var helt umuligt at være her, tog vi en hurtig beslutning om at flytte op på den store plads ved Rebildhus, mens Helge samtidig måtte meddele, at han kun var i stand til at deltage i frokosten og ikke gå med på turen. Med andre ord var selskabet nødt til at nøjes med at have fmd. som turleder, hvilket tillige så også betød, at denne hurtigt måtte tilrettelægge en alternativ rute.

Og lad det være sagt straks. Netop pga. vintervejret blev det den smukkeste tur, vi længe har haft i Rold Skov. Denne startede med at gå fra Rebild mod syd ad Stendalsvej med første stop ud for Roldhøj. Og vel at mærke den rigtige oldtidshøj, kaldet Roldhøj, og ikke Vivians flotte butik af samme navn. Vi skal her høre lidt om oldtiden og oldtidsminderne i Rold Skov. Alene i statsskovens del af skoven findes der ca. 160 forskellige oldtidsminder hvoraf Roldhøj altså er et af dem. Den er en såkaldt megalitgrav, også kaldet en storstensgrav, hvilket man kan se af, at der lidt

øst for højens centrum er en sænkning, hvori der kan ses toppen af en større kantstillet sten. Vi hører ligeledes lidt om hvordan man forestiller sig at stenalderfolket er indvandret her til området, der må have været et godt sted at leve med rigelige forsyninger af godt vand, rigelig med føde og masser af træ til både brændsel og byggeri. Også fra den efterfølgende bronzealder og jernalder har vi masser af spor, og som det sidste nye har man helt ude øst på i skoven fundet spor af fire huse fra bronzealderen, hvoraf det største har haft en dimension på ikke mindre end 8x33 meter.

Ikke så langt efter Roldhøj stopper vi igen ved indkørselen til skovfoged Jens Erik Nielsens ejendom. Herfra er der udsigt op til den røverlejr, som Erik Eriksen på Røverstuen i sin tid fik indrettet her. Konceptet var, at folk skulle føres herop nede fra Rebild af en røverkælling. Et job som vores egen Bente varetog i flere år på fortrinlig vis. Undervejs op til lejren blev der arrangeret røveroverfald, men det var også en fast skik, at man skulle synge Rebilds egen 'nationalsang': 'Hvor skal vi hen til sommer'. Så hvad kunne vi gøre andet, end også at synge den i dag, og det endda med Bente som forsanger.

Efter atter en tids vandring stopper vi igen ud for ejendommen Brohøjgård, som ligger på den modsatte side af Stendalsvej. Også her er der noget spændende at fortælle, thi det var her at gårdejer Ernst Kjær i 1946 fandt en 1,05 m høj menneskefigur, som museumsdirektør Peter Riismøller senere gav navnet "Frøya fra Rebild". Historien om Frøya rækker helt tilbage til jernalderen hvor en menneskefigur af birketræ blev nedlagt i en mose midt i det nuværende Rebild Skovhuse. Her lå den så i ubemærkethed helt frem til vore dage, men en dag da Ernst Kjær gravede tørv i den lille Brosø Mose i nærheden af gården, stødte spaden pludselig mod noget hårdt. Han tog genstanden op med de bare næver og kunne straks se, at det var noget særligt, hvorfor den blev bragt med hjem og fornuftigvis svøbt ind i en våd sæk. Man troede i første omgang at figuren var en mand. Men museumsdirektør Peter Riismøller kunne straks slå fast, at det var en kvindefigur som havde deller på maven og hvor brystet og bagen var let fremhævet og kønsåbningen understreget med et dybt snit i birkestammen. Det tog tre år at konservere figuren, og da den endelig kunne vises frem, døbte Riismøller den altså "Frøya fra Rebild". Frøya eller Freja er ifølge den nordiske mytologi en kærligheds- og frugtbarhedsgudinde og søster til Frej. I dag befinder figuren sig i den nye udstillingsbygning på Lindholm Høje Museet.

Vi er nu nået frem til spejderhytten ved den østre ende af Store Stendal. Det er også her vi har den åbne plads hvorfra vi et par gange har afholdt et orienteringsløb. Dog uden at løbe, idet det blot handlede om at kunne finde vej og så hygge sig. Generalsekretæren mindedes, at fmd. sidste gang satte ham til at være vagt her på pladsen med det resultat, at han var befængt med ikke mindre end 23 flåter, som fru Hanne efterfølgende måtte pille af ham. Hertil var der ikke andet at sige, end at han sikkert havde nydt at blive eftersat på hele kroppen.

Efter al den snak starter der nu en rask travetur tilbage til Rebild. Denne går via Store Stendal hen til det sted hvor Balgårdsti går op til det høje terræn ved Vejviservej. Så langs Urskoven hen til Gravlev Mosegyde og ad denne igen ned til Stendalen. Herfra er der ikke langt hen til vejen, der går op gennem ”Gryden” til den store parkeringsplads i Rebild og således også op til Røverstuen. Der var sikkert en og anden, der godt kunne mærke denne tur i koderne.

På trods af, at vi var tilbage på Røverstuen til aftalt tid, kom vi alligevel til at vente en times tid på maden. Men godt, at vi har Axel Meilholm, også kaldet ”Musikus”, thi også denne gang kom han ganske frivilligt for at underholde Rold Skovs Venner med munter spil og tale. Og ikke nok med det, som en ekstra gestus udlovede han en af sine CD’er til den mindste af vore deltagere i dette års julefrokost. Kirsten Karner vandt.

Som en besked en tak for Helges arbejde for Rold Skovs Venner, vil vi gerne give ham en lille påskønnelse her ved sæsonafslutningen. Et ærefuldt job, der går på skift, og som Käthe denne gang havde fornøjelsen af at varetage på alles vegne. Under henvisning til hvilke emner Helge finder interessante, indledte hun med at omtale den store komponist Ludwig Beethoven.

Herunder sagde hun bl.a.: Han komponerede kun én opera, men den var ikke til at kimse af, for den havde to titler, tre versioner og fire ouverturer. Sluttelig fik Helge overrakt et skrift om Beethoven samt gavekort til Bauhaus og en flaske champagne til at dele med Pernille den kommende nytårsaften.

Som svar på Käthes tale indledte Helge med nogle betragtninger over Rold Skovs Venners virke. Da vi har været her i mange år og gået alle disse ture, så er det sjovt at tænke på, at vi på nuværende tidspunkt befinder os på et sted, ikke bare syd for Venedig, men måske endda syd for Rom. Så meget har vi gået i de 23 år.

Så er der snart 25 års jubilæum, og vor formand er jo stadig en vårunge, som spurter af sted, hvilket vi har hørt i dag. Men jeg må nok sige, at det forholder sig anderledes med mig. Og jeg kan jo godt se, at vi i bestyrelsen efterhånden er blevet aldrende, så hvad der sker efter de 25 år, det kan jeg ikke rigtig forestille mig. Men jeg vil stadig tro, at både generalsekretæren og generalsekretærinden og alle de andre medlemmer af bestyrelsen stadig vil gøre meget godt for Rold Skovs Venner, men om vi kan gøre det i samme

omfang, som vi hidtil har gjort, det ved jeg ikke. Men Bente, som jeg forventer mig meget af, hun er jo stadig meget ung, og jeg vil nok tro, at det er hende, vi skal satse på for at føre den sag videre.

På den anden side, så synes jeg også, at jeg vil sige til alle I andre, at vi *må* have nogle yngre ind i denne forsamling. Ikke så meget i forsamlingen som i bestyrelsen. Og har I et godt emne, så er jeg sikker på, at vores formand vil blive meget glad, især hvis det er et kvindeligt emne. Er det rigtigt Per? spørger Helge. Ja, helt sikkert, svarer denne.

Når det er sagt, så er det alene ud fra ønsket om at dette fantastiske foretagende, som har holdt sig i alle de mange år, og som stadig tæller så mange, der går med hver eneste gang, det er da så fantastisk, at det skal fortsætte på en eller anden måde. Og det skal det. Så tænk over hvad I kan gøre for at få den sag til at fortsætte.

Sluttelig udtrykte Helge på Pernilles og egne vegne en tak til Käthe og alle roldskovvennerne for gaverne. Men desværre måtte han så også sige tak for i dag pga. sin dårlige ryg. Vi andre kunne jo desværre ikke gøre andet, end at ønske ham god bedring.

Man må nok sige, at dette var manende ord fra en mand, der har gjort et så fantastisk stykke arbejde for alle os andre gennem alle disse mange år: red.

Traditioner er til for at holdes. Således også den årlige beretning over vort virke, hvor temaet dette år jo har været kilderne i Rold Skov. Selvom vi havde måttet ændre på dagens program, gjaldt dette faktisk også i dag, idet en lille bæk fulgte os på vej mens vi vandrede ned mod Stendalen gennem Gravlev Mosegyde. En stor undtagelse fra disse kildeture havde dog været turen til Fussingø, hvor vores tidligere skovrider, Uffe Laursen, venligst havde inviteret Rold Skovs Venner på besøg. Et hyggeligt besøg, og vi mener endda, at Uffe Laursen også selv havde syntes, at det var hyggeligt at have besøg 'hjemme fra Rold Skov'.

Som 'sidste punkt på dagsordenen' skulle vi naturligvis også denne gang gennemføre vores årlige gavespil i form af et omvendt lotteri. Dette års præmier bestod af to flotte bøger, som netop er udgivet på Gyldendal: "Danmark * 4.000 oplevelser * historie * kultur * natur". Heri kan man blandt meget andet finde et afsnit om både Himmerland og Rold Skov. Det var denne gang Marthin Nygaard, der påtog sig hvervet med at udtrække gevinsterne og begge gange stod der heldigvis kun én vinder tilbage, så der ikke skulle trækkes yderligere lod. Det blev henholdsvis Aage Petersen og Frode Pedersen, der løb af med sejren.

Hermed var dette års meritter ført til ende. Oplevelserne havde været store og mange om end ikke alt var gået helt som planlagt. Engang skrev vi altid i programmet, at vi forbeholdt os ret til ændringer. Det gør vi så ikke mere, selvom vi jo nok ikke skal glemme, at vi altid har vejr og vind og andre udefra kommende forhold med som vores medspiller. Men glæd jer venner, den 20. marts lægger vi ud igen med et nyt emne som gennemgående tema.

pa

Turledelse 2010:

Turleder: Helge V. Qvistorff, Store Kirkebjerg, Hedevej 40, 9575 Terndrup.

Kasserer: Birgit Eriksen, Harrildvej 30, Øster Hornum, 9530 Støvring.

Generalsekretær: Knud Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Sekretær: Hanne Andersen, Blomsterskrænten 23, 9400 Nørresundby.

Bestyrelsesmedlem: Käthe Larsen, Nibevej 220, Molbjerg, 9530 Støvring.

Bestyrelsesmedlem: Bente Bruun, Roldvej 120, 9610 Nørager.

Webmaster: Lennart Greig, Isgaardsvej 3, 5000 Odense C.

Fotografer: Gitte Boldt og John Mortensen m.fl.

Formand: Per Andersen, Harlekinvej 7, 9000 Aalborg.